ԳԱՑՄԱՆՔ

Տարեկան գին Կ. Պոլսոյ համար 10 Մէճիտ.
» » Գաւառաց » 12 »
Վեցամսեայ » Կ. Պոլսոյ » 5 1/2 »
» » Գաւառաց » 6 1/2 »
Օտար Թղթատարով ղրկուած 2 1/2 լիրա
Ծանուցման տողը մէկ անգամի համար 3 ղրշ. երկու անգամի համար 2 ղրշ. է: աւելի անգամներու համար զատ սակարկութիւն կ'ըլլայ։

ՄԱՍԻՍ
ԼՐԱԳԻՐ

ԳԱՑՄԱՆՔ

Խօսք փոխած լրագրաց համար ծախքը խմբագրութեան վրայ է։
Լրագրոյս վերաբերեալ նամակ կամ որ և իցէ գրութիւն խմբագիր—Յովհաննէս պէտի ուղղուի։ Կ. Պոլիս Պահճէ—Գափուի Ճէլալ Պէյ խանի թիւ 31. Մասիսի դրասենեակը։
Ձամբու ծախքը չվճարուած նամակ չընդունուիր։
Զետեղուած նամակ, յօդուած, եւայլն ետ չեն տրուիր։

30 ՓԱՐԱՅ | ՀԱՆԱՊԱԶՕՐԵԱՅ | 30 ՓԱՐԱՅ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԱԶԳԱՅԻՆ ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԵՒ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Խառն. — Հեռագրական. — Ազգային լուրեր. — Ազգային տեսութիւն. — Թղթակցութիւն ի Բուսիոյ. — Նկարագիր գործոց դասուն Բուսահայոց — Թղթակցութիւն ի Բուսահայոց. — Մաքրի գիւղ. — Միացեալ ընկերութիւնք. — Թերթօն Մասիսի։

Կ. ՊՈԼԻՍ 25 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ

ԽԱՌՆ ԼՈՒՐՔ

Նախարարք երէկ կայսերական պալատն երթալով ի խորհուրդ գումարեցան ընդ նախագահութեամբ վեհ. Սուլթանին։

Վեհ. Սուլթանն հինգշաբթի իրիկուն Եըլտըզի կայսերական պալատն մէջ ճաշ մը տուաւ ի պատիւ Աւստրիական դեսպան Պ. Քալիչեի։ Նորին վսեմութեան ընկերացած էին դեսպանատան խորհրդական Պ. Վէյլէրսյ, Բ. Թարգման Պ. Քան և դեսպանատան պահակ զօրանաւուն հրամանատար Պ. Գարի։ Այս ճաշին ներկայ գտնուեցան նաև կայսրորդիք, պատերազմական նախարար Ղազի Օսման փաշա, Արիֆի փաշա, Հիւսէյին Հիւսնի փաշա և Միւշիր Տէրվիշ, Իզզէթ, Նուսրէթ և Ֆուատ փաշայք, ինչպէս նաև ուրիշ պալատական բարձրաստիճան պաշտօնատարք։

Ճաշէն յետոյ Ն. Կ. Վեհափառութիւնն Պ. Կարդիս Մէճիտիէ պատուանշան տուաւ Պ. Պարին և Պ. Քանին։

Մէքքէի մեծ Շէրիֆ Ապտ—իւլ—Մութթալէպ էֆէնտիի պաշտօնանկութիւնը վերջապէս հաստատուեցաւ։ Վեհ. Սուլթանն հինգշաբթի օրն Ավն—իւր—Րէֆիք փաշան իւր ներկայութեան կոչել տալով ծանոյց թէ ինքը Մէքքէի մեծ Շէրիֆ անուանուած է։ Կը կարծուի թէ Նորին բարձրութիւնն այսօր արքունական իզզէտտին շոգենաւով մայրաքաղաքէս պիտի մեկնի Ճիտտէ երթալու համար և անտի ալ ի Մէքքէ։

Ճէրիտէի Հավատիս կը ծանուցանէ թէ Բ. Դրան և Կ. Պոլսոյ Պուլղարական գործակատարութեան միջև վէճի նիւթ եղած յարաբերական խնդիրն ալ կարգադրուած է։ Պուլղարական գործակատարութիւնը քաղաքական գործոց համար պաշտօնէութեան ուղղակի արտաքին գործոց նախարարութեան հետ պիտի հաղորդակցի, և ուրիշ գործոց համար ալ այն իշխանութեանց պիտի դիմէ, որոց կը պատկանին։

Բաթանթի տրոց վերաբերեալ օրինաց գործադրութիւնը քննելու պաշտօն ունեցող յանձնախումբը նախընթաց օրը վերստին գումարեցաւ, բայց յանձնախմբին աշխատութիւններն այնքան արագ յառաջ չեն երթար, որքան Բ. Դուռը կը փափաքէր։ Դեսպանատանց թարգմաններէն ոմանք, որք այդ յանձնախմբին անդամ են, աղդուապէս կընդդիմանան Բաթանթի օրինաց գործադրութեան։ Ընդհանուր կարծիքը սա է թէ, կ'ըսէ Էքսբրէս իւր երեկեան թուով, Թուրքիոյ մէջ Բաթանթի սկզբունքը գործադրելու ժամանակը տակաւին չէ եկած։ Երբ Թուրքիա այն ազատութիւնը սար-ըր կուտան միւս տէրութիւնք, յայնժամ Բաթանթի օրինաց գործադրութեան դէմ ոչ առարկութիւն կը լինի և ոչ ընդդիմութիւն։

«Քաղաքակրթեալ երկիրներու մէջ գործադրելի եղած օրէնք չկրնար գործադրելի լինել հոն՝ ուր քաղաքակրթութիւնը նուազ զարգացեալ է։ Ցայտնի է թէ ընկերական վիճակ մը, յորում խաղաղութեան ժամանակ իսկ պատերազմական վիճակին պահպանումն հարկաւոր եղած է, այնպիսի վիճակ մը չէ որ թոյլ տայ խաղաղ արուեստից բարգաւաճելու Բաթանթի օրինաց գործադրութիւնը դժուարին է՝ երբ մայրաքաղաքս պատերազմական վիճակի մէջ է և ապահովութիւնն երկիրը կը կեղեքէ։ Ստուգիւ տանք միայն չարիքներ չեն և անհետ պիտի լինին, ուրիշ չար մը չարիքներու հետ, որք դարման կը պահանջեն, սակայն պէտք է որ նախ անոնք անհետ լինին, որպէս զի Բաթանթի օրէնքը կարենայ չուտով հաստատութիւն մ'առնալ»։

Վագըթ կը ծանուցանէ թէ Եէնի գիւղի Թուրք ժողովրդեան մէջ վէճ ծագած է իմամին փոփոխութեան սաթիւ, և Թուրք կանայք ալ այս գործին խառնուելով անցեալ հինգշաբթի օրը մեծ կաւ մ'ըրեր են, յորում քանի մը կանայք ծանրապէս վիրաւորուեր են։

Սէլանիկէն եկող վերջին կղթաբեր չոգենաւը լուր բերած է թէ Սէլանիկէն եկած օրը կառավարական պաշտօնատան մօտ հրդեհ մը ծագած էր և թէ այն օրը սաստիկ հով մը կը փչէր։ ուստի չգիտցուիր թէ մեծ վնաս մը պատճառա՞ծ է թէ ոչ։

Ղալաթիոյ հասարակային պահանջեմներն ոստիկանութեան կողմէ փակուեցան։

Ղալաթիոյ ոստիկանութեան վերատեսուչն ուրիշ կարևոր անօրինութիւն մ'ալ ըրաւ։ Հրաման ըրաւ Ղալաթիոյ սրճարանաց և գինետանց տէրերուն, որ այդ հաստատութեանց վրայի սենեակներուն մէջ բնակող անձանց անունները ծանուցանեն իրեն։ Ցայտնի է թէ սովորաբար անոնց մէջ ապաստանարան կը գտնեն Ղալաթիոյ մէջ շրջող դատարկապորտ և չարագործ մարդիկ։

Փիլաէն գրուած նամակ մը կը ծանուցանէ թէ Արխանկէլոս անուն պանքան իւր վճարքը դադրեցուցեր է։

Անցեալ երեքշաբթի իրիկուն Պէօյիւքտէրէի ծովեզերեայ սրճարանին մէջ Լէֆթէր անուն Խրվաթի մ'և Ֆրանսացւոյ մը միջև կռիւ ծագելով, այս վերջինը դանակի ծանր վէրքեր տուաւ։ Գիւղին ոստիկանութեան վերատեսուչը վրայ համնելով կռուոյն վերջ տուաւ և Խրվաթը բռնելով պահականոցը տարաւ։

Գաղիէթէն կը հեռագրեն առ Թայմզ թէ վերջին պատերազմին մէջ Եգիպտացւոց կորուստն եղած է 5,000 մարդ, իսկ Անգլիացւոց կորուստն գրեթէ երեք հարիւր։ Պատերազմին պատճառած նիւթական վնասն այնքան մեծ չէ։ Ալեքսանդրիոյ շէնքերուն վերանորոգման համար լինելիք ծախքերն և վնասեալ եւրոպացւոց տրուելիք հատուցումն 5 միլիոն Անգլիական ոսկին չպիտի անցնին։

Ալեքսանդրիա հրատարակեալ յունական Էվրիս լրագիրը կը հաստատէ թէ պատերազմին և անոր անմիջական հետեւանքն եղող աւերմանց հակառակ Զագազիկի շրջակաները բամբակին այս տարուան բերքը նախընթաց տարուընէն միայն մէկ երրորդ պակաս պիտի լինի։

Անգլիական լրագիրք կը ծանուցանեն թէ Գաղիրէի երկաթուղւոյն կայարանին մէջ տեղի ունեցած պայթման ժամանակ երկու արաբ բռնուեր են, որք ռազմամթերք բեռցած կառքերուն կրակ կուտային։

Գաղիրէէն հեռաւեալը կը հեռագրեն առ Ստանտարտ.

«Այսօր անկրկնայ կ'երեւի թէ Եգիպտական պատերազմին պատճառած ծախքերն ու կորուստներն ի սկզբան կարծուածին չափ մեծ չեն։ Գաւառաց մէջ կառավարական պաշտօնները պատշաճապէս լի են, հնձոյ վերաբերեալ տեղեկագիրք նպաստաւոր են և պէտք չէ բնաւ մտահոգութիւն ունենալ կորուստներու յառաջիկայ վճարման համար։ Սակայն և այնպէս արժեթղթերք պէտք չէ յուսան թէ պատերազմին պատճառած վնասէն մաս մ'ալ իրենք չպիտի կրեն, այնպիսի պատերազմէ մը, որմէ ուղղակի և անուղղակի իրենք օգուտ քաղեցին ընդարձակապէս իրենց պահանջից համար ձեռք բերուած ապահովութեամբ»։

Գաղիրէէն կը հեռագրեն առ ըՍթանտարտ թէ Խտիվը Քամոլթի դըքսին հետ ունեցած խօսակցութեան մը մէջ յայտարարեր է որ եթէ ամբաստանեալք յանցաւոր գտնուին դատապարտութեան գործադրութեան չպիտի ընդդիմանայ, միանգամ ընդ միշտ հասկցնելու համար փաշաներուն թէ չեն կրնար ապստամբութեան և պատերազմի պատճառ լինիլ առանց պատիժ կրելու։

Գերութիւնը ջնջելու պաշտօն ունեցող ընկերութեան մասնախումբը նամակ մ'ուղղելով Պ. Կլատսթոնի ըսեր է թէ, ըստ որում վերջին դէպքերուն պատճառաւ Անգլիական կառավարութիւնը պատասխանատու եղած է Եգիպտոսի վարչական վերակազմութեան, պարտի նաեւ նըկատողութեան առնուլ Եգիպտոսի մէջ գերութիւնն խապառ ջնջելու յատուկ միջոցները։

Այս օրերս Հէրսէքի մէջ դարձեալ ապստամբաց հրոսախմբեր տեսնուած են, և մանաւանդ 1000 աւելի հոգիէ բաղկացեալ երկու հրոսախմբեր գործել սկսած են Սէրաեւոյի և Քոնիցայի միջեւ։

Վիեննայի պաշտօնական լրագիրը կը ծանուցանէ թէ Անգլիական կառավարութիւնը պաշտօնապէս Աւստրիոյ և Գերմանիոյ կառավարութեանց հաղորդեր է Եգիպտոսի գործոց նկատմամբ ունեցած դիտաւորութիւնները։

Անգեալները ծանուցին թէ Ֆրանսայի գաղափարոյս Լօժէնի կայսրուհին Վիեննա գնացած էր։ Այս ուղեւորութեան նպատակն է եղեր Զուլուսանի պատերազմին մէջ սպաննեալ իւր որդւոյն պատկերը շինել տալ։ Այս գործը Վիեննայի Քանոն անուն պատկերահանին յանձնած լինելով, մանրամասնութեանց վրայ տեղեկութիւն տալու համար Վիեննա գնացեր է։

Վիեննայէն Սեպտ. 16/28 թուով հեռաւեալը կը հեռագրեն Անգլիական Ս. Ճէյմս Կազէթ լրագրին.

«Զրոյց կը պտըտի թէ Ռուսաց կայսեր և կայսրուհւոյն թագադրութիւնը գաղտնապէս կատարուեր է Քրէմլէնի մատրան մէջ երբ անոնք Մոսկուա կը գտնուէին։

«Այս պարագութիւն ամիսներ պիտի համարուի եթէ կայսրը մինչև հրապարակային թագաւորութեան թուականն ապրի։ Հակառակ պարագայի մէջ գաղտնի թագադրութեան արձանագրութիւնը պիտի հրատարակուի, որպէս զի ժառանգ կայսրորդւոյն գահակալութիւնը դժուարութեան չհանդիպի»։

Անգլիական Ս. Ճէյմս Կազէթ լրագրին սեպտ. 18/30 թուոյն մէջ հետեւեալը կը կարդամք.

«Հաստատապէս կը հաւաստեն թէ Թուրքիոյ մէջ Բէժիին վերահաստատութեան վերաբերեալ կարգադրութիւնք կնքուելու վրայ են։ Կը հաստատեն նաև թէ Օսմ. ընդհանուր պարտուց վարչական խորհուրդն և Բէժիի ընկերութիւնն համաձայններ են այդ ձեռնարկութեան պայմաններուն վրայ։ Սակայն մեք կը կարծենք թէ տակաւին համաձայնութիւն գոյացած չէ։ Բէժիի ընկերութիւնն 725 հազար Օսմ. ոսկի կ'առաջարկէ իբրև տարեկան հասոյթ և ընկերութեան զուտ շահէն 0/0 ին 20։ Վարչական խորհրդոյ օտարազգի պատուիրակները մասդիր են այս պայմաններն ընդունելու, սակայն անգլիացի պատուիրակ Պ. Վինսըն այս պայմանաց ընդունելութեան կընդդիմանայ՝ ըսելով թէ ծխախոտի եկամուտները կ'աւելնան և հաւանականաբար ապագային առաւել եւս պիտի աւելնան. ուստի արժեթղթերց համար շահաւոր չլինիր այս առաջարկներն ընդունիլ։ Հետեւապէս կը պնդէ որ տարեկան եկամուտն և շահու բաժինն աւելցուի, և թէ այս պայմանաւ միայն կրնայ հաւանութիւն տալ ծխախոտի մենավաճառը Բէժիի նոր ընկերութեան թողլու։ Բայց մինչև ցարդ Բէժիի ընկերութիւնը տրամադիր չերեւիր իւր պայմաններն աւելցնելու։

Վիեննայէն սեպտ. 16/28 թուով հետեւեալը կը հեռագրեն առ Թայմս.

«Պուքրէշէն եկած վերջին տեղեկութիւնք կը ծանուցանեն թէ Դանուբի Եւրոպական յանձնախմբին միայնուն մասնախմբին և Ռուսական կառավարութեան միջեւ վէճ մը ծագեր է։ Ռուսիա կը յայտարարէ թէ յանձնախմբին գործողութիւնը Սուլինայի մէջ սահմանափակուած է և թէ չկրնար մինչեւ Քիլիայի բերանը տարածուիլ։

«Կը հերքուի Գերմանական լրագրոց տարածած այն լուրը թէ Ռուսիա Դարդանէլի և Վոսփորի նեղուցներուն չէզոքացումը պիտի առաջարկէ»։

ՀԵՌԱԳՐԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

Գաղիրէ 6 հոկտ. իրիկուն.

Արապիի դատին նախաքննութիւնն սկսաւ։ Ծածուկ կը պահուի, բայց դատավարութիւնն հրապարակաւ պիտի լինի։

Անգլիական զօրքը քաշուեցաւ Թանթահէն եւ Զաղազիկէն։

Լոնտրա 6 հոկտ. իրիկուն.

Գաղիրէէն կը հեռագրեն առ Տէյլի Նիւս թէ Խտիվը յայտարարեր է թէ Եգիպտոսի խաղաղութեան համար Արապի պէտք է մահուամբ պատժուի։

Լոնտրա 6 հոկտ. իրիկուն.

Անգլիա Եգիպտական խնդրոյն կարգադրութեան համար՝ տասն եւ հինգ օրէ առաջ որ եւ է ծրագիր չպիտի առաջարկէ տէրութեանց։

Լոնտրա 6 հոկտ.

Այս առաւօտեան Թայմզ խմբագրական յօդուածի մը մէջ կը հաւաստէ թէ Գերմանիա կը ջանայ համաձայնութիւն գոյացնել Անգլիոյ եւ Եգիպտական խնդրոյն մէջ ամենէն աւելի շահ ունեցող տէրութեանց միջեւ։

Լոնտրա 6 հոկտ.

Մորնինկ Բոսթ կ'իմանայ թէ Ֆրանսա կ'ընդդիմանայ Բ. Դրան հետ համաձայնութիւն մը կնքելու։

ԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Էջմիածնայ վեհ. Ս. Կաթողիկոսին անուան տօնախմբութիւնը լինելով այսօր, Պատրիարքական Գեր. փոխանորդ Հայրը շնորհաւորական հեռագիր մ'ուղղեց Նորին վեհափառութեան։

Եդեսիոյ Առաջնորդ Մխիթարեան Գեր. Յուսէփ եպիսկոպոսէն ի Պատրիարքարան եկած հեռագիր մը գոհութեամբ կը ծանուցանէ թէ զօրանոցին մէջ փակուած յանցաւորները կառավարական բանտը փոխադրուած են այժմ։

Բաղէշի կուսակալէն յանուն Ս. Պատրիարք Հօր Պատրիարքարան եկած պաշտօնագիր մը գոհութիւն կը յայտնէ Սրուանձտեանց Գեր. Գարեգին Ծ. վարդապետին Բաղէշի մէջ վարած ազգային առժամանակեայ պաշտօնավարութենէն։

Որովհետեւ Գեր. Սրուանձտեանց Պատրիարքարանէն ստացած հրահանգներն յաջողած էր ճշդիւ գործադրել ի Բաղէշ, այսպէս տեղական կառավարութեան ալ հաւանութեան արժանանալը կրկնակի յաջողութիւն մ'է, որուն համար կ'ուզենք շնորհաւորել զինք։

Գեր. Գարեգին Ծ. Վ. Սրուանձտեանց կը ծանուցանէ թէ Պատրիարքական փոխանորդ Հօրմէն ըստացած հրահանգին համեմատ կարևորեն ճամբայ կ'ելնէ Երզնկայի ճամբով Վան վերադառնալու համար։ Բաղէշի Հայ ժողովրդեան անդուլ և անհամբեր թողուերուն վրայ խօսելով, Գեր. Սրուանձտեանց կ'իմացնէ Պատրիարքական փոխանորդ Հօր թէ պէտք է անյապաղ ղրկել նորընտիր Առաջնորդին, որովհետեւ քանի մը շաբաթէն ճամբաները ձիւնով կը փակին, և յայնժամ Նիւթապէս շատ դժուար կը լինի Բաղէշ երթալ։

Կը լսենք թէ Պատրիարքական Գեր. փոխանորդ Հայրը կեդր. Վարչական տարապայման անձկութիւնը նկատելով, Նիկոմիդիոյ, Պրուսայի, Ռոտոսթոյի, Զմիւռնիոյ և Կարնոյ Առաջնորդներուն շրջաբերականներ ղրկեր է, որպէս զի իրենց գաւառին Մուգաթաները ժամ առաջ Սզգ. Պատրիարքարան փութացնելու շնորհն ընեն։

Մի քանի խասգիւղցիք, Արևելեան Մամլոյ վերջին թուոյն մէջ կարդացած լինելով որ Ներսիսեան վարժարանի միջանկաբաշխութեան օրը «Ջերազ», Դրասէր և Պէրպէրեան փայլուն ճառախօսութիւններ» արտասանելու միայն մտադիր եղեր են, առանց դպրոցին նիւթական օժանդակութեան գործին հոգ տանելու, մեզ դիմելով կը հերքեն այդ հրատարակութիւն, իրաւամբ առարկելով որ Տ. Ե. Տէմիրճիպաշեան ըստ իւր խոստման իւր ամսականաց տասանորդը Ներսիսեան վարժարանին տալու վրայ է, Տ. Մ. Ջերազ նոյն օրը 60 դիրք նուիրած է ուսանողաց և 120 ղրուշի գումար մը վարժարանին, և Տ. Ռ. Պէրպէրեան վարժարանին բարձրագոյն կարգի ազքատ աշակերտներէն մին ընդունած է արդէն իւր ուսումնարանին մէջ, անոր մասուր և բարոյական պէտքերն հոգալէ զատ՝ նիւթական պէտքերն ալ հոգալով։ Ասկէ զատ, երբ ատենաբանները ջերմ՝ հրաւէրը նոյն օրն և այնուհետեւ յսելի եղած լինելով, մի քանի հազար ղրուշ կրցեր է հաւաքուիլ ի նպաստ վարժարանի վերաշինութեան։ Ցիշեալ խասգիւղցիք կը ցաւին որ Տ. Մ. Մամուրեան (Շահնուր) ժամանակէ մ'ի վեր կորուսած է անկողմնակալութեան ուղին և իրեն նշանաբան ըրած է յայշ և յահեակ յարձակիլ յաճախ։

Ինէպօլու, 24 սեպտ. 1882

Տէր Խմբագրապետ.

Մեր ինչ ինչ արարքներուն համար ընդհանուր՝ դատապարտելի ամբաստանուած ըլլալնուս, երէկ Բ. Դռնէն կանչուեցանք, պատուական լրագրոյդ 3293դ թուով հրատարակած էիք։

Ստոյգ է այս։

Ամսոյս 22ին հրաւիրագիր ստացայ, հետեւեալ օրը ժամը 6ին Կ. Պոլսոյ Մուհասէպէյի Պէյլէրի պատմական ծիւղին ներկայանալու։

Եւ որովհետեւ Ազգային Պատրիարքարանը կանխաւ գրած էր դիս հարցաքննութեան եւ արտօնած էր ի պահանջել հարկին երթալ կրկին, ուստի եւ ինձ ղրկուած հրաւիրագիրն ստորագրելով փութացի գրել առ Գեր. Պատրիարքական փոխանորդն եւ խնդրել՝ որ Փարու Քէհեասի էֆէնտին ուրոյնեալ ժամուն ներկայ գտնուի։

Գնացի երէկ, եղած հարցմանց պատասխանելու եւ իմ հարցաքննութեանս ամփոփմանը նկատմամբ իմ ըսելիքներս յայտնելու։

Դատը հրապարակաւ էր, եւ ներկայ էին 200ի չափ անձինք։

Կարդացուեցաւ թուղթ մը, որով հարցաքննութեանցս ատեն ինձ վրայ եղած ամբաստանութեանց ամենաստոր մասը՝ եղած քննութիւններէն չըհաստատուիլը ծանուցանելով, երբ յանցանք կը վերագրուէր ինձ մարդ մը ծեծած ըլլալս եւ ուրիշ աւելի մ'ալ եկեղեցիներ գոցելս։

Առ այս պէտք եղած պատասխանները եւ բացատրութիւնները տալուս, ժողովականք պահ մը մեկնեցան դատարանէն առանձին խորհրդակցելու, եւ վերադառնալով ազդարարեցին մեզ յառաջիկայ հինգշաբթի օրը վերստին ներկայանալ։

Ընդունելով մեկնեցանք դատարանէն։

Տէր խմբագրապետ, ըստ որում չընորհիւ Օսմանեան բարեխնամ կայսեր, դատարանին դռները բաց են յունկնդրութիւն ժողովրդեան, կը փափաքիմ որ, որոշեալ օրին Ազգայինք ներկայ գտնուելով իմանան թէ 14 տարիներէ հետէ Առաջնորդական պաշտօն վարող եւ Տէրութեան ու Ազգին շահերն անբաժանելի ճանչնալով երկոցունց համար ալ հաւասարապէս աշխատող, եւ երկու տարիներէ հետէ Պոլսոյ մէջ լուռ ու մունջ սպասող Գրիգորիս եպիսկոպոսի յանցանքներն ինչ են եղեր։

Այո՛, իմանան եւ անոնք եւ չափեն իրենց բարոյականին աստիճանը, որք չխղճեցին զիս թէ գրական հրապարակի վրայ եւ թէ Բ. Դրան առջեւ զրպարտելու։

Սիրով համբերեցի ցարդ, համոզուած ըլլալով որ արդարութիւնը պիտի յաղթանակէ։

Սիրով պիտի ներեմ յայսմ հետէ, համոզուած ըլլալով որ կոչմանս պահանջումն է։

Տէր խմբագրապետ, ողջ լինիլ
Ձեզ մաղթէ
ԳՐԻԳՈՐԻՍ ԵՊԻՍԿ. ԱԼԷԱԹՃԵԱՆ
Առաջնորդ Հայոց Տարօնոյ

ԱԶԳԱՅԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

Վերջապէս մօտեցած է այն համադիտաւոր վայրկեան, յորում Ազգային Երեսփոխանական ժողովը պարտի լուծել տասն և մէկ ամիսներէ ի վեր առկախ մնացած Պատրիարքական խնդիրը։ Պարագայից բերմամբ գաղափարաց մէջ տեղի ունեցած փոփոխումն այնչափ զգալի է, որ բուն խնդիրն ո՛չ եւս Պատրիարք Ներսէս Սրբազանի հրաժարականն ընդունելու կամ չընդունելու վրայ է, այլ թէ ե՛րբ և ի՛նչպէս պէտք է ընդունիլ, առանց թերանալու նախկին որոշմանց։ Ազգային ժողովոյ վերջին կարեւոր նըստին նկարագրութենէն, զոր երէկ հրատարակեցինք, տեսան ընթերցողք թէ իրարու դէմ այնչափ սաստիկ վիճաբանութեանց բռնուած երկու հակառակ կողմերու պահանջումները նոյն են սկզբամբ։ Մինչդեռ մի կողմն, որոյ գլխաւոր ներկայացուցիչը կրնամք համարել ՏՏ. Մատթէոս Ալէքսանեան, կը պահանջէր իսկոյն ընդունիլ Պատրիարք Ներսէս Սրբազանի հրաժարականն

և Տեղապահի ընտրութեան համար արտօնութիւն խնդրել Բ. Դռնէն, միւս կողմն, որոյ գլուխ կրնանք համարել զՏ. Յովհաննէս քահանայ Մըկըրեան, մի վերջին փորձ եւս ընելու և խնդիրն օրինաւորութեամբ վերջացնելու հարկին վրայ կը պնդէր. այլ ի՞նչ էր իւր վերջնական գաղափար եթէ այդ յետին փորձ եւս անյաջող ըլլար. ո՛չ ապաքէն պիտի մտածուէր թէ, եթէ Բ. Դուռը դարձեալ վերջնական պատասխան մը չտայ, ընդունած կրնայ համարուիլ Ս. Պատրիարքին հրաժարականն, և թէ ա՛յդ պարագային մէջ, կարելի է Տեղապահի ընտրութեան արտօնութիւն խնդրել։ Ուրեմն, վիճաբանութիւնն ո՛չ եւս կը դառնայ այն փշալից խնդրոյ վրայ թէ պէ՞տք է ընդունիլ Պատրիարքական հրաժարականը, թէ ո՛չ, այլ օրինաւորութեան կէտի մը վրայ, որ միանգամայն աւելի չըրջահայեցութիւն մը ցոյց կուտայ իւր հեղինակաց կողմէ։

— Բայց որպէս զի խնդիրն այսչափ պարզուած լինի, կարեւոր նըրբութիւններ մնած պէտք է լինին գործին մէջ։ Եւ ինչո՞ւ համար Ազգը մինչեւ ցարդ Ամեն. Ներսէս Պատրիարքի հրաժարականն ընդունելու խօսքն իսկ չէր ուզեր լսել, և հետեւապէս Երեսփոխանական ժողովն ալ միշտ կը մերժէր զայդ հրաժարական. — որովհետեւ կը մտածուէր թէ խնդրոյ սակ եղած բանը լոկ Ներսէսի անձը չէ՛ր, այլ և կարգ մը պարագայից խնդիրն էր, որք ո՛չ թէ միայն Ներսէսի, այլ որ և է Պատրիարքի պաշտօնավարութիւնը կրնային մեծապէս դըժուարացնել։ Փորձը կը ցուցնէ սակայն թէ այդ անախորժ պարագայից բարձումը ձեռք բերելու ճամբան այս չէ՛, և թէ Ազգն ինք կրնայ ստանձնել այն խնդիրներ, զորս Պատրիարքը կը յիշէր իւր պատճառաբանութեանց գրին մէջ, և ուրիշ ճամբով մը, տարբեր անձի մը ձեռամբ, հասնիլ մի և նոյն նըպատակի։ Միւս կողմէ, այս եզրակացութեան գալու, այսինքն վերջապէս Ներսէս Պատրիարքի հրաժարականն ընդունելու պատրաստականութիւնը ծնունդ կ'առնու [illegible] ո՛չ թէ Ն. Սրբազնութեան առ Ազգն մատուցած կարեւոր ծառայութեանց չըգնահատուելէն կամ սխալ ըմբռնուելէն, այլ սա խորին համոզումէ թէ Ներսէս Պատրիարք հաստատապէս միտքը դրած է վերջնական ընել իւր ներկայ հրաժարական. ասա թէ ո՛չ, անկարելի է ըմբռնել թէ Ն. Սրբազնութեան չափ ազդասէր և անձնուէր հովիւ մը յօժարի այսչափ երկար ատեն Ազգն անիշխանութեան մատնուած տեսնել։

Ուստի, Ներսէս Պատրիարքի հըրաժարականին ընդունելու խնդիրն ո՛չ եւս կը ներկայանայ նոյն ձեւով յորում կ'ըմբռնուէր առաջին օրն։ Ազգն և իւր Երեսփոխանութիւն միշտ հաւատարիմ կրնան մնալ այն մտածման, որով ի սկզբան բացարձակապէս մերժեցին Ն. Սրբազնութեան հրաժարականը. բայց կրնան փոխել այդ մտածման արտայայտման և գործադրման եղանակն։ Եթէ մինչեւ ցարդ ուզեցին անոր հրաժարականը չընդունելո՛վ ցոյց տալ թէ չըրմապէս կը համակրէին անոր յարուցած խնդրոյ, այսուհետեւ ալ, անիշխանութեան մէջ չմնալու բաղձանօք ընդունելով հանդերձ անոր հրաժարականը, կրնան նոյն զգացումն ապացուցանել միեւնոյն խնդրոյ կարգադրման հետամուտ լինելով Տեղապահի մը կամ Նոր Պատրիարքի մը ձեռամբ եւս։ Վերջապէս, Ներսէս Ս. Պատրիարքի հըրաժարականին ընդունելութեան խնդիրն ո՛չ եւս է Ներսէս Պատրիարքին համակարծիք կամ տարակարծիք լինելու խնդիր, որպէս կրնար թուիլ առաջին օրն, այլ կարգ մը պարագաներու անդիմադրելի զօրութեան առջեւ տրուած գերագոյն որոշում մը, որ բոլորովին տարբեր մեկնութիւն մը կրնայ վերցնել։ Եւ յիրաւի, ո՛չ ապաքէն Ներսէս Պատրիարքի պատճառաբանութեանց մէջ յիշուած խնդիրները մեծագոյն ոյժ կրնան ստանալ երբ ցուցուի թէ Պատրիարքը փոխելով հանդերձ խնդիրները չեն փոխուած։ Կարելի չէ՞ միթէ որ մեր արդի Երեսփոխանական ժողովոյ քուէարկութեանց անտեղեակ անձինք ոմանք կարծած լինին թէ այդ ամեն խնդիրներ լոկ Ներսէս Պատրիարքի հնարքն են։ Եթէ Ազգն ու Երեսփոխանութիւնը միշտ համակարծիք են Ն. Սրբազնութեան, համոզմանց նոյնութիւնն աւելի ազդեցիկ և գուցէ աւելի արդիւնաւոր կերպիւ հաստատած չե՞ն լինիր տարբեր մէկը դնելով Պատրիարքական Աթոռին վրայ. յայնժամ միանգամ ընդ միշտ չհամոզուէ՞ր թէ ազգային մեծամեծ խնդիրներ որք յարուցուած են, չեն որ եւ է անձնական ծագում կամ անհատական գոյն, այլ էապէս ազգային են։ Իսկ եթէ Ազգն և Երեսփոխանութիւնն ո՛չ եւս համակարծիք են Ներսէս Պատրիարքին, այսինքն եթէ ո՛չ եւս կը հաւանին իրենց նախկին որոշմանց, այս ալ առանձին պատճառ մ'է վերջ տալու հրաժարականի խնդրոյն։

Եւ երբ այսպէս երկու հակառակ տեսութեամբք կարելի է մի և նոյն եզրակացութեան գալ, զարմանալի չէ որ խնդիրը պարզուած լինի։ Մեզ համար ա՛յդպէս է, խնդիրն այժմ պարզ է։ Բայց անոնց պահանջումն, որք հինգշաբթի աւուր նիստին մէջ, նոյն օրն իսկ ընդունիլ կ'ուզէին Ներսէս Պատրիարքի հրաժարականը, նուազ տարօրինակ և անտեղի չթուիր մեզ։ Ըստ անոնց, պէտք է անմիջապէս լքել Բ. Դրան հետ սկսուած բանակցութիւններն, և Տեղապահի ընտրութեան արտօնութիւն խնդրել։ Բայց գիտելի է, նախ, թէ Ազգ. Ժողովին ո՛րպիսի որոշմամբ սկսուած են այդ բանակցութիւնք, և թէ այդ որոշումն իւր ամբողջութեամբ գործադրուած է արդէն, թէ ո՛չ։ Պատրիարքական փոխանորդ Հայրը Բ. Դուռը կամ Պեպէք կ'երթեւեկէ զօրութեամբ Ազգային Ժողովոյ յունիս 17ի նստին մէջ տըրուած որոշման, որ կը տրամադրէ թէ վարչութիւնք Բ. Դրան դիմելով Ազգին վիճակն յայտնէ, ի հարկին Երեսփոխաններէ բաղկացեալ պատգամաւորութիւն մը տանելով իրեն հետ։ Արդ, երբ Բ. Դրան քով մինչեւ ցարդ կատարուած դիմումները բաւական կը համարին, ի՞նչպէս չեն մտաբերեր թէ տակաւին իրենց Բանաձեւին մէջ նախատեսուած միջոցներն իսկ չեն սպառուած։ Լոկ ձեւակերպութիւն մը կատարուած լինելու համար չէ՛ որ կը յիշեցընենք զայս պարտականութիւն. ընդհակառակն, ազգային ժամանակակից պատմութեամբ հաստատուած դէպք մ'է որ այսպիսի մեծ խնդրոյ մէջ Բ. Դրան քով միայն Պատրիարքական փոխանորդ մը չը գործեր, այլ Ազգին բարձրաստիճան եկեղեցականաց դասն և երեսփոխանաց պատուաւորագոյն մասն եւս յառաջ կ'անցնին և կը միջնորդեն Բ. Դրան քով։ Այսպէս լուծուեցան, օրինակի համար, Պօղոս Պատրիարքի հրաժարման, Բերայի գերեզմանատան և ուրիշ մեծ խնդիրներ, և կը կարծենք թէ ո՛չ որ տարակարծիք պիտի գտնուի, երբ յիշեցնենք թէ Ներսէս Պատրիարքի հրաժարականի խնդիրն եւս կարեւորութեան կողմէ ադոնց և ո՛չ մէկէն վար չմնար։

Իսկ մեր գործելու ներկայ եղանակաւ, ի՞նչ գաղափար կուտանք խնդրոյն վրայ։ Ի՞նչպէս կը սպասենք որ Բ. Դուռն ինք իւր բազմազբաղ վիճակի մէջ կարեւորութիւն տայ Պատրիարքական խնդրոյն, երբ մեք ա՛յնչափ անտարբեր ենք, որ նախապէս որոշուած գործողութեան կէսը մ'իսկ իւր ամբողջութեամբ չենք կատարեր։ Ինչո՞ւ համար Ազգին եկեղեցական դասը մեկուսի կը կենայ, և քանի որ հիմա վարչութիւն չկայ, ինչո՞ւ համար Երեսփոխանութիւնն ինք չորոշեր մի այնպիսի դիմում ընել, որմէ հասկցուի թէ Հայ Ազգն իրօք անկեղծապէս կը փափաքի գոհացուցիչ լուծում մը տալ Պատրիարքական խնդրոյն, թէ անձկանօք կը բաղձայ ինչ ինչ խնդրոց կարգադրութեան, որոց աւելաւ [?] ո՛չ միայն Ներսէս Պատրիարքին, այլ և Ազգին ցաւ կը պատճառէ բնականապէս։ Ըրէ՛նք այնպիսի դիմում մը, և ստացա՛նք որ և է պատասխան մը, որ սկըսածնիս այժմ մեր ձեռքով կ'աւրենք։ Եթէ Ազգն ինք պիտի որոշէր Պատրիարքի հրաժարման խնդիրն, ինչո՞ւ համար ուրեմն դիմեց առ Բ. Դուռն. իսկ եթէ լաւ պատճառներ կային, որք պարտք կը դնէին իւր վրայ մի այդպիսի ձեռնարկ ընել կայսերական կառավարութեան քով, հիմա ի՞նչ հասկցած է որ, առանց որ և է պատասխան ստանալու, կը պատրաստուի զեկուցանել Բ. Դըրան թէ Ազգն ի՛նք արդէն ընդունած է այն հրաժարական, զոր կայսերական կառավարութիւնը, թէեւ ուղղակի առ ինքն ներկայացեալ, ընդունելու կամ չընդունելու մասին որ եւ է որոշում չէ ըրած տակաւին։ Մէկէ աւելի խոշոր սխալներ կան այսպիսի յախուռն ընթացքի մը մէջ։ Բաց ի ասոնց, իրաւունք մ'է որ Երեսփոխանութեան « Բ. Դրան դիմել » որոշումը մինչեւ ցարդ « Դատական Նախարարին դիմել » հասկցուած է։ Արդ, թէեւ Պատրիարքարանի ընթացիկ գործոց համար ուղղակի Դատական Նախարարին դիմել հարկ է, բայց օրինակներ կան մեր առջեւ որք կը ցուցնեն թէ այսպիսի մեծ խնդրոյ մէջ Ազգն ուղղակի Մեծ-Եպարքոսին կամ Նախարարապետ փաշային ալ դիմած է։ Ջեւտէթ փաշա ինք եւս իմացուցած է Պատրիարքական փոխանորդ Հօր թէ այսպիսի խնդրոյ մը վրայ Նախարարապետ փաշային հետ խորհրդակցելու պէտք ունի, և վերջին տեսակցութեան մէջ, Ն. Գերապատուութիւն Բարձր. Սայիտ փաշային դիմելու խօսքն ըրած լինելով, Ն. Վսեմութիւն հաւանութիւն տուած է։ Ինչո՞ւ համար ուրեմն կը փութանք փակել խնդիրը, զոր ամբողջ ամիսներ յետաձգելու հոգ չըրինք, առանց Նախարարապետ փաշային կարծիքն ըստանալու, ամբողջ Հայ Ազգն զբաղեցնող այսպիսի ծանրակշիռ խնդրոյ մը վրայ, որպիսի է Սրբազան Պատրիարքին պատճառաբանեալ հրաժարականին խնդիրը։ Ո՛ գիտէ, թերեւս Ն. Բարձրապատուութիւն այօրէն քննած է զայս խնդիր, կամ պիտի քննէ, և գուցէ Ազգին և Տէրութեան շահուց համաձայն որոշում մը ունի հաղորդելիք։ Ամեն պարագայի մէջ, Ազգին պարտքն է և իրաւունքն է պաշտօնապէս և լիազօր պատգամաւորութեան մը միջոցաւ դիմել Տէրութեան բարձրագոյն իշխանութեան, որ է Նախարարապետ փաշային իշխանութիւնը, այօրէն ներկայացնել նմա խնդրոյն վիճակն, և անմիջական դարման մը խնդրել։ Անկարելի է որ այդպիսի դիմում մը առանց պատասխանի թողուի, և քանի որ Երեսփոխանութիւնն ալ, խնդրոյն մասնաւոր պարագաներն ի նկատ առնլով, Բ. Դռնէն պատասխան մը ստանալու հարկը ճանչած է, յայնժամ կարող կը լինի օրինաւոր և բանաւոր որոշում մը յանգիլ։ Հետեւապէս, անոնց առաջարկներն, որք առանց մի այսպիսի գերագոյն ճիգ ընելու Պատրիարքական հրաժարականն յառաջիկայ նիստին մէջ իսկ ընդունելու վրայ կը պնդեն, ո՛չ թէ ազդասիրութիւն, այլ Ներսէս Պատրիարքի անձը ժամ առաջ մէջ տեղէն վերցնելու անպէտ հնարք մը կը թուի մեզ։

Բ. Գ.

ԹՂԹԱԿՑՈՒԹԻՒՆ
Ի ՌՈՒՍԻՈՅ

(Ֆր. Լ մէրժ Մոսկովայի Նամակէն.)

Գալով Արաբի փաշայի ազգային անկախութեան ձգտման, կարելի է գովել նորա այդ վեհ գաղափարը եթէ անկեղծ էր. սակայն նորա գործադրած միջոցները դատապարտութեան մեծապէս արժանի են. ազգային անկախութեան գաղափարը վեհագոյն գաղափար է, բայց զայն հասնելու կոչումն կամ պաշտօն ստանձնող անձը ահագին և մեծ պատասխանատուութիւն ունի իւր ազգին և ապագային վերաբերմամբ. Նա պէտք չէր այնքան թեթեւութեամբ շարժէր, և իւր ազգը, զոր ազատել կուզէր, բոլորովին սարկացնէր, նա պիտի անսըխալապէս կշռէր իւր զօրութիւնն ու ընդդիմադիրներու միջոցները և յետոյ շարժէր։ Իսկ այժմ Եգիպտոսի ազատութիւնը իւր դատապարտելի թեթեւամտութեամբ տարակուսանաց ենթարկեց. իսկապէս ի՞նչ ազատութիւն մնաց. անկարելի է որ Եգիպտոս իւր պատերազմէն առաջ ունեցած անկախութեան հասնի տասնեակ տարիներու ընթացքում։ Այդպիսի մեծ գործ սկսողն անմիտ պիտի լինի որ կարծէ թէ անզէն ժողովուրդ մը գրգռեալ մոլեռանդութեանց զոհ անելով գործ կառաջացնէ։ Երբ պիտի Ասիացիք հասկնան Եւրոպացւոց զօրութիւնը, մանաւանդ երբ պիտի հասկնան դոքա թէ ճշմարիտ բնական օրէնքներն ուղղակի դատապարտում են անպատշաճ արհեստականութիւնը, բնութեան օրէնքները մի և նոյն են թէ՛ քրիստոնէից և թէ՛ մահմետականաց համար։ Ամեն երկրի բնակիչ իւր հայրենեաց պաշտպան պիտի լինի. դա սրբազան պարտք է. բայց տղայութիւն էր կարծել թէ անզէն ժողովուրդ կոտորելով Եւրոպացւոց ազդեցութիւնը կոտրեցին. նա պիտի իմանար որ անկախութիւն ընձեռելու համար նախ պէտք էր Եգիպտոսի գործոց միջամտութեան առիթները ջնջել և ժողովուրդը զօրացնել և ոչ պատերազմ սկսել։

Եւրոպայի ազդեցութիւնն եթէ վերջ ի վերջոյ բռնութեան է հասցնում, դորա պատճառը դարձեալ Արեւելեան պետութիւնք են. Նոքա

ԹԵՐԹՕՆ ՄԱՍԻՍԻ

(32)

ԿԱՐՄԻՐ ՄԱՐԴՈՑ ԵՐԴՈՒՄԸ

—o—

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

ՄԻՆԿՐԷԼԻ ԿՈՄՍԻՆ ԱՊԱՐԱՆԸ

ԺԱ.

ՀԱՐՑԱՔՆՆՈՒԹԻՒՆ

Չորս օրէն յետոյ Թմբկաց դռնչիւնն ու զինուց չխչխինը նորէն կ'արթնցնէին Պլերանքուրի անտառին արձագանգներն, որք երկար ժամանակէ ի վեր ննջելու վարժուած էին։

Արքունի պահապան զօրաց գունդը կ'ուգար։

Յառաջապահ զօրախումբն, որ մէկ ժամ առաջ եկած էր, բնակարան չգտնուելուն պատճառաւ, Թոնիի խորհրդոյ համաձայն ութ հազար մարդոց համար պէտք եղած բանակետղին որոշած էր։

Մէկն մի գումարտակ, մէկն մի ջոկատ, հոն հասնելուն պէս իւր բանակետղը կը ծանուցէր իրեն, և կը փութար իւր սպայից առաջնորդութեամբ վրաններ կանգնել կամ իւր բանակետղը կազմաւորել։

Քանի մը հին սպաներ, աղեբեկ ընչաքով, որք իրենց ուսնոցները քամահեալ պատերազմներով և նոյնչափ վէրքերով ստացած էին, բանակետղը կեցան հսկելու. իսկ գունդին ոսկեփայլ երիտասարդութիւնը, գեղաչուք հարիւրապետները, որք վերսայլի զարդերն էին, ուղղակի դղեակը գնացին, ուր Թոնի բնակարաններ պատրաստած էր անոնց։

Իսկ Լանժվէն մարքիզը, գնդապետ-զօրավարը, բանակետղին մէկ կողմէն միւսը կը պտըտէր, ամեն բան տեսնելով, դիտելով, և անձամբ հսկելով ուղղելով թէ ամեն մարդ լաւ և հանգի՞ստ է ֆիզիքապէս և բարոյապէս։

Ժամէ մը յետոյ, բանակետղին կազմաւորութիւնն աւարտած էր, և զուարթ բոցերով բորբոքեալ խարոյկներուն առջեւ ջոկատներուն խոհարարները թեւերնին սոթտած, եռանդեան փեղոյլին տակ գտակներ դըրած, կը հսկէին այն սաներուն, որոց մէջ ճաշի կերակուրները կ'եփուէին. մինչ մատռուակուհիները կանխաւ գինիի շիշերն ու շաքերը կը պատրաստէին, որպէս զի ճաշին ժամանակ արագապէս գործ տեսնէին։

— Ո՛հ, ամեն բան կարգին է, ըսաւ գնդապետն։

Եւ յետ վերջին հայեացք մը ձգելու բանակետղին պահապանաց վրայ, անցաւ գնաց դղեակն իւր սպայակոյտին քով։

Երբոր դահլճին մէջ նստաւ, հրամայեց որ Թոնին կոչեն։

Դեռատի տասնապետն անմիջապէս գնաց ներկայացաւ իւր գլխոյն, որ իւր սպաներէն շրջապատեալ էր։

Լանժվէն մարքիզն՝ իւր սովորութեան հակառակ՝ խոժոռ դէմքով մ'ընդունեց զայն։

Պատանին հասկցաւ եղածը։

Անտառին մէջի կռուէն յետոյ, Մորվալ հարիւրապետը, կոմսին մարդոց ձեռքէն փախչելով՝ գնացեր էր գնդապետին քով, և գործն իւր ուզածին պէս պատմեր էր։

Բնականաբար այն պատմութիւնը նպաստաւոր չէր կրնար լինել Թոնիի, զոր Մորվալ իբրեւ ստահակ և անկարգ նկարագրած էր։

Կասթոն Տը Լաֆիէյ և Մար Տը Լոսի ալ Մորվալի ձայնակցեր էին՝ նորատի զօրականն իւր պաշտպանին աչքէն հանելու համար։

Գնդապետն երկար ժամանակէ ի վեր կը ճանչէր երեք բարեկամներն, և շատ կը յարգէր զանոնք իրենց քաջութեան համար։

Բայց չէր գիտեր թէ ի՛նչ գազանական ատելութեամբ կը հալածէին զԹոնի։

Ուստի միտքը դրած էր խստիւ պատժել զայն, որ իրեն եղած շնորհէն զեղծանելով՝ կը յանդգնէր իւրմէ վերադասներուն հետ հաւասար քալել, զանոնք թըշնամանել, և մինչեւ իսկ սուր քաշել անոնց դէմ։

Արդարեւ ծանր կուգար այս բանը Մարքիզին սըրտին, վասն զի շատ կը սիրէր իւր դեռատի քարտուղարը. բայց կարգապահութիւնն ու արդարութիւնն ամեն բանէ բարձր էին իւր առջեւ։

Ուստի սկսաւ խստութեամբ հարցնել պատանւոյն թէ պաշտօնով դուրս երթալու համար փարիզէն մեկնելէ յետոյ իւր ժամանակն ի՞նչպէս գործածած էր։

— Գնդապե՛տ իմ, պատասխանեց Թոնի, ինչպէս որ հրաման ըրած էիք ինձ, Մորվալ հարիւրապետին պտըտած ճամբէն գնացի, այս դղեակն ընտրեցի ձեզ և ձեր սպայակոյտին համար, հարկ եղած նպարները վար դրի . . .

— Դուք քաջ գիտէք, որ իմ հարցուցածս ատոնք չեն։ Փախուստ պէտք չէ. խօսեցէ՛ք։

Թոնի լռեց։ Լանժվէն մարքիզն յարեց.

— Կը հարցնեմ ձեզ թէ ի՛նչ իրաւամբ ձեր հարիւրապետին անձնական գործերուն կը խառնուիք։

Պատանին պժգունեցաւ։

— Գնդապե՛տ իմ, ըսաւ, այդ հարցման՝ ձեր առջեւ, միայն ձեր առջեւ, կրնամ պատասխանել . . .

— Կարգապահութեան դէմ մեղանչած էք, պէտք է որ այս սպաներն ալ ինձ պէս լուսաւորին։

— Այն ժամանակ, գնդապե՛տ իմ, զիս հրացանի բռնել տուէք անմիջապէս . . . Այնպիսի բաներ կան, զորս պատերազմական ատենի մ'առջեւ իսկ չեմ յայտներ . . .

— Նոր ստահակութիւն մ'ալ, չարաճճի տղայ . . . գոչեց գնդապետը զայրագին։

— Ներեցէ՛ք, գնդապե՛տ իմ, բայց դո՛ք պատուոյ վերաբերեալ ամենափափուկ գործի մը վրայ կը հարցնէք զիս, և այնպիսի խնդրոյ մէջ դուք խիստ լաւ դատաւոր լինելով, անկրկեալ եմ որ իրաւունք կուտաք ինձ։

Ծեր մարքիզն իւր ալեխառն ընչաքը կատաղաբար կ'ոլորէր, որ իւր քով վարանման նշան էր։ Վայրկեան մը խորհելէ յետոյ ըսաւ.

— Կը կարծեմ որ զիս չլղքոտելով ի զուր չարժել կը յուսաս, սատանորդի՛ . . . բայց սուղի պիտի նստի քեզ՝ եթէ զիս խաբես . . .

Եւ դառնալով իւր սպաներուն որք հետաքըքրաբար կը նայէին, յարեց.

— Պարոննե՛ր, հաճեցէ՛ք զիս առանձին թողուլ սա ճերմակ կտուցին հետ որ խոստովանութիւն մը պիտի ընէ ինձ։ Պիտի տեսնեմ թէ արձակումն պիտի տամ իրեն թէ խիստ պատիժ մը։ Շատ կը վախնամ որ երկրորդը չհասնի։

Սպաները դուրս ելան, և Մարքիզն առանձին մընաց Թոնիի հետ։

— Ո՛հ, խօսէ նայիմ, ի՞նչ է ըսելիքդ, ըսաւ։

Թոնի, համառօտիւ՝ բայց առանց բնաւ պարագայ մը մոռնալու՝ պատմեց Կարմիր Մարդոց երդումն, ինչպէս որ կարդացած էր Վիլէր մարքիզին ձեռագրերին մէջ, և այն դէպքերն, որք այդ ուխտին հետեւանքն եղած էին։

Երբոր լսեց իւր վաղեմի զինուորակցին ի՛նչպէս և որու ձեռքէ զարնուած լինելը, Փ. Տը Լանժվէն զարմանքէն վեր ցատկեց, բայց նշանացի հրամայեց Թոնիի որ շարունակէ պատմութիւնը։

Երբոր Թոնի պատմեց այն կռիւն, որ Մորվալի հետ ունեցեր էր անտառին մէջ, Լանժվէն Մարքիզն ըսաւ զարմացմամբ.

— Կը հասկնամ որ այդ պարոններն սպաննել ուզեցին այդ խեղճ Վիլէրը. կը հասկնամ նաեւ որ անոր այրին ձեռք անցնելու փափաք ունենան . . . բայց դո՛ւ, փոքրի՛կ Թոնիս, դու ի՞նչ բան ունիս այդ գործին մէջ։

— Որովհետեւ, գնդապե՛տ իմ, Վիլէր մարքիզին մեռած ժամանակ երդում ըրի իրեն որ իւր վրէժն առնում և իւր այրին պաշտպանեմ, պէտք չէ՞ որ երդումս կատարեմ։

— Քեզ սպաննել պիտի տան, գժուա՛րդ տղայ։

— Բէ՛հ, գնդապետ իմ, միթէ ֆրանսական պահապան զինուոր մը պէ՞տք է վախնայ մահուընէ։

— Մահն աչքի դիմաց, թշնամիոյն առջեւ, իւր դրօշակին և Ֆրանսայի համար, ո՛չ, այն մահէն պէտք չէ վախնալ . . . բայց վատի մը, մարդասպանի մը ձեռքէ մութի մէջ սպաննուելէ վախնալ պէտք է։ Ասկէ զատ, սիրելի՛ս, մտածէ զանոնք որ կը սիրես, զորս փարիզ թողած ես, և քու վերադարձիդ կ'սպասեն. վասն զի եթէ լաւ կը յիշեմ, ճանբայ ելնելէդ առաջ գնացիր մէկն համբուրեցիր, այնպէս չէ՞։

— Այո՛, գնդապետս, Ցիկլին Թուանոնը։

— Ո՞վ է այդ Ցիկլին Թուանոնը, մա՞յրդ է։

— Ո՛չ, գնդապետս, բայց մօրս պէս կը սիրեմ, վասն զի մայրութիւն ըրած է ինձ։

— Քու հարազատ մայրդ ո՞ւր է . . .

Թոնի ուսերը թօթվելով պատասխանեց տխրութեամբ.

— Ես ծնողքս տեսած չեմ երբէք։

— Հապա ո՞ւր մեծցար։

— Կը կարծեմ թէ փարիզի մօտ գիւղակի մը մէջ։

— Ո՞վ ըսաւ քեզ։

— Կը յիշեմ որ իմ առաջին տարիներս գիւղի մը մէջ անցան գիւղացիներու քով, և թէ զիս մեծցնող կինն յաճախ փարիզ կ'երթար . . .

— Բայց ո՞ւր էր այդ գիւղակը։ Խօսէ, հետաքրքրութիւնս կ'աւելցնես։

— Ա՛հ, գնդապետս, ասկից աւելի բան մը չեմ գիտեր . . .

Լանժվէն մարքիզը, պահ մ'ուշադրութեամբ Թոնիի երեսը նայելէ յետոյ, սկսեր էր մեծ մեծ քայլերով պտըտիլ սենեկին մէջ և բուռն կերպիւ յուզեալ կ'երեւէր։

— Ո՛հ, փնտռէ՛, ջանա միտքդ բերել . . . ըսաւ աղաչաւոր ձայնիւ մը։ Անշուշտ մանկութեան յիշատակներ ունիս . . . ըսէ ինձ ինչ որ գիտես։ Նախ թէ քեզ մեծցնող մարդիկն ի՞նչպէս էին։

— Շատ բարի էին, գնդապետս, այսչափ միայն գիտեմ, պատասխանեց Թոնի ապշելով մարքիզին սըրտայուզութեանը վրայ։

— Բայց փնտռէ՛, փնտռէ՛ . . . պէտք է որ միտքդ բերես։

— Բայց, գնդապե՛տս,

— Չկա՞յ ուրիշ բան մը, նշան մը, խօսք մը որ յիշես։

Մարքիզն, այս ըսած ժամանակ Թոնիի ձեռքը բռներ էր։

(Շարունակելի)

իրենց քայքայած դրութիւն բարեկարգելու յուսով Եւրոպայի մասնագէտներ են հրաւիրում և մեծամեծ պաշտօններ յանձնում նոցա, փոխանակ իրենց հաւատարիմ հպատակաց. իսկ այդ Եւրոպացիք վերջապէս բռնանում և տիրացնում են գիրենք հիւրասիրող պետութիւնը, կամ մոլեռանդութեան զոհ դնալով ճանապարհ են հորթում պատերազմի և իրենց ազգային տիրապետութեան աշխարհակալութեան. քննեցէք Ասիական պետութեանց պատմութիւնը, հազարաւոր ապացոյց կը գտնէք։ Լոկ սպառնալիքը զօրութիւն չունի նաև Ասիայում, որ միայն Եւրոպայում։ Երբ որ 1863 թուականին Եւրոպական մի քանի պետութիւնք համակրելով Լեհաց, Ռուսիայի գործոց միջամտել ուզեցին, Ռուսիոյ հաստատուն կամքն ու զօրութիւնը տեսնելով ետ քաշուեցան։ Բօսնա-Հերցեգովինայի 75–76 թուի ապստամբութիւնը Ռուսօ-Թուրքական պատերազմին պատճառ դարձաւ. բայց անցեալ և այս տարւոյ նոյն երկիրներու ապստամբութիւնը խեղդուեցաւ. ինչո՞ւ. որովհետև ամենամեծ շահ ունեցողն եւս նորա զօրութենէն պատկառեցաւ. այն Աւստրիայի զօրութենէն, որ 1848 թուականին ողորմելի վիճակում էր և Ռուսաց օգնութեան կարօտ, որ 59 թուականին Նափոլէօն Գ. էն յաղթուեցաւ, որ 1866–67 թուականին Պրուսիացւոցմէ յաղթուեցաւ, բայց հունգարացւոց համահաւասար քաղաքական ազատութիւն տալով ամենամեծ փառքի և զօրութեան հասաւ դարձեալ։ Ուրեմն պետութեան մը զօրութեան կարեւորագոյն պայմանը նորա հպատակաց ազատութիւնը, հաւասար ազատութիւն և համերաշխութիւնն է։ Եգիպտոս կրկին դժուարութիւն ունի. տկարութիւն և մանկութիւն։ Արաբի փաշայի որքանի պարտքն էր նախ և առաջ դրամական պարտքէ ազատուիլ և միանգամայն ժողովուրդը զօրացնել. սա այնպիսի միջոց է, որ առանց պատերազմի էլ Եգիպտոս անկախութեան կը հասցնէր ապագայում։

Ի վերջոյ աւելորդ չէ յիշել Եւրոպայի պետութեանց այն ծայրայեղ ջանքը զոր գործադրում են Սուէզի ջրանցքը միջազգային և չէզոք պահպանելու համար։ Եթէ անհուն Ուլքինսոնները պատերազմի ժամանակ չէզոք չեն կարող համարուիլ, ո՞ր միամիտ պետութիւնն է որ ծովային պատերազմի ժամանակ թոյլ կտայ իւր թշնամուն այդ ջրանցքով ազատ անց ու դարձ անել և զօրանալով վրան յարձակուիլ։

Եգիպտոսի ջրանցքը նախ և առաջ Եգիպտոսինն էր. բայց որովհետև նա ի սկզբան չհոգաց այդ մասին և այժմ զօրութիւն չունի այդ իրաւունքն իրեն վերապահելու, ուստի և այդ ջրանցքը միջազգային ու չէզոք է խաղաղութեան ժամանակ, բայց մի զօրեղ ազգի սեփականութիւն՝ պատերազմի ժամանակ։ Հաւանական է որ Անգլիան լինի այդ զօրեղը։

* *
*

12/24 սեպտ. 1882

Երէկուայ Նամակաւս ես այն կարծիքն յայտնեցի թէ կարելի է թագաւորութեան հանդէսն այս ամիս կատարուի. ի հարկէ ես սխալուեցայ. անշուշտ հեռագիրն արդէն հաղորդած է կայսեր Պետերբուրգ գնալը. կայսրն իւր կայսերական ընտանեօք 11 ին երեկոյեան Պետերբուրգ գնաց։ ինչպէս յանկարծ եկաւ, նոյնպէս յանկարծ գնաց։ Կայսրը 11 ին Արուեստաւ հանդէսում էր. այնտեղ հանել էր՝ ի միջի այլոց՝ Սլաւոնաց ազատութեան ձեռակերպող արծաթեայ արձանախումբ, Օվչիննիկով վարպետի գեղարուեստական գործ, զոր գրել էր և Սեւ լերան Նիկոլա իշխանին ընծայել։

Զգիտեմ ո՞րքան ճիշդ է այն լուր իբրեւ թէ կայսեր Մոսկվայից փողոցով անցնելիս՝ մէկը ապական թղթի վրայ գրած խնդրագիր նետել կայսեր կառքը. մէկ ուրիշ իբրեւ Բէնգալեան կրակ է եղել ձեռքին պահած որ կայսեր կառքին իրեն հաւատարիմն այն կառքն է արձակուել. իբրեւ թէ այս երկուքն էլ ձերբակալուած են։

Այս լուրերը կարող են բոլորովին անհիմն լինել, և մանաւանդ, եթէ տեղի էլ ունեցած լինին, պատահական լինել։ Բայց թերեւս մեծ նշանակութիւն ունին այս օրերս Ֆինլանդիայում տեղի ունեցած ձերբակալութիւնները. լրագիրները հաստատապէս պնդում են թէ Ֆինլանդիայում մի քանի Ռուս ոչնչականք են ձերբակալուած և Պետերբուրգ ուղարկուած. դոցանէ մէկը՝ հարիւրապետ թէ հազարապետ՝ զինուորական մ՚է, իսկ երկուքը ուսումնական և վարժապետ։

Ամենափրկչի օծումը, որ թագաւորութեան հետ միասին պիտի կատարուէր, դարձեալ յետաձգուած է։ Այդ հոյակապ տաճարը տասնեակ տարիներու ընթացքում կառուցուեցաւ և երկու տարի է որ շինութիւնը աւարտած է։ Դա Մոսկվա գետի ձախ ափի վրան է շինուած ի յիշատակ 1812 թուականի ազատման և Նապոլէօն Առաջնոյն դէմ յաջող պատերազմին։ Օծումը թագաւորութեան հանդէսին հետ գալ տարի պիտի կատարուի ապրիլի վերջում, գրում են լրագիրները. բայց թէ ո՛րչափ ճիշդ է սա՝ չգիտեմ։

Մեծ իշխան Միխայել Խրիմ է գնացած. Սեւ լերան իշխանն եւս գնաց արտասահման՝ Սմօլէնսքի երկաթուղով։

Կառավարութիւնը դիտաւորութիւն ունի ժողովրդական դպրոցները հոգեւոր կառավարութեան յանձնել. այս դիտաւորութիւնը շատ խելացի է անուանում Մոսկ. Վեդոմ. թերթը, որ Բարոն Քորֆի ժողովրդական դպրոցներու և վարժապետանոցներու նախագիծը ծաղրելով անպէտք է հռչակում։ ծաղրում է նմանապէս Գօլօս լրագրի այդ առթիւ արած դատողութիւնը, երբ թէ հոգեւորականք և տգէտ քահանայք անընդունակ են այդ գործին։ Մոսկ. Վեդոմ.ի կարծեօք ժողովրդական դպրոցներու միակ նպատակն է գրել կարդալ և համրել սովրեցնել. այս մասին թերեւս ուրիշ անգամ երկարօրէն գրեմ։

Այս տարի շատ նորանոր կարգադրութիւններ եղան կրթական մասում. այսուհետեւ ուսումնարանէ ուսանողք կրկին քննութեան պիտի ենթարկին. ուսանողք համազգեստ պիտի ունենան. ուսանողք ներկայացումներ չպիտի կարենան տալ, և այլն. ուսանողաց համար շատ մը դժուարութիւններ են հնարուած վերջապէս։

Պետերբուրգի համալսարանի բժշկական մասում կանայք եւս կան ուսանողք, և այս քանի տարիներումս մի քանի կին բժիշկներ աւարտեցին. այս տարի լրագիրներ մեծ ցաւակցութիւն են յայտնում կանանց բժշկական դասին փակուելուն համար, թէ եւ փակուած չէ տակաւին, բայց նիւթական մեծ կարօտութիւն կայ և ուսանողուհիք իրենց վճարով չեն կարող բոլոր ծախքը լցնել։ Կառավարութիւնը յայտարարել էր թէ դրամական օգնութիւն եթէ չանէ, ժողովուրդը պիտի խափանէ կանանց դասախօսութիւնները։

Կրթութեան նախարարի այս տարուայ ամենալաւ կարգադրութեանց մինը վիճակաւոր կամ թեմական հոգաբարձուաց (նահանգներու կրթութեան պաշտօնատար հոգաբարձու նախարարութենէ կախեալ) տրուած պատուէրն է. հոգաբարձուք այսուհետեւ իրաւունք ունին իրենց իշխանութեամբ թոյլատրել դպրոց կամ վարժարան բանալ՝ եթէ հասարակութիւնը փափաքի իւր դրամով հիմնել. բայց հոգաբարձուք պիտի ջանան համոզել հասարակութիւնը որ արուեստագիտական դպրոց բանայ. եթէ համոզմունքը չներգործէ, այն ժամանակ թոյլատրեն և նախարարութեան տեղեկագիր տան։

Նորերս մէկ ուրիշ կրթական նշանակութիւն ունեցող կարեւոր կարգադրութիւն եւս եղաւ. կայսրուհւոյն անուամբ և կայսրուհւոյն անմիջական հովանաւորութեաններքով և կարգադրութեամբ իգական սեռի սկզբնական դպրոցներ պիտի բացուին և Մարիինեան (Մարիամեան) պիտի կոչուին. կարգադրութեան մէջ այն համոզմունքն է յայտնած, թէ Ռուսաստանում եղած բարձրագոյն և միջնակարգ վարժարանները հասարակութեան մեծամասնութեան չահուց համապատասխան չեն, օգտակար և ձեռնտու չեն. զի մեծամասնութեան վիճակին անյարմար գիտութիւն են ծաւալում։ Մարիինեան տարրական դպրոցները ժողովրդական դպրոցներ պիտի լինին, ուր աղջկանց կարդալ գրել հաշուել և մասամբ ձեռագործ սովրեցնելով պիտի պատրաստեն մասամբ միջնակարգ և արուեստագիտական դպրոցներ մտնելու, և մեծ մասամբ ծնողաց օգնական և ըստ բաւականին զարգացած տնտեսուհիք լինելու։

ՆԿԱՐԱԳԻՐ ԳՈՐԾՈՂ ԴԱՍՈՒՆ

ՌՈՒՍԱՀԱՅՈՑ

Ցոյանի է որ ամենաբարձր քաղաքակրթութեան տարրերի հետ միատեղ, ազգերի և հասարակութեանց մէջ մուտք են գործած, մանաւանդ մեր ժամանակները, նոյնպէս քաղաքակրթութեան յարակից ապականութեան սերմեր։ Այդ ապականութիւնը կարելի է տեսնել ամեն գործունէութեան, դասակարգի և ուղղութեան մէջ. վաճառական է դա թէ քարոզիչ, դրագէտ թէ Աստուածաբան—ամենի մէջ էլ, մեր "լուսաւորեալ" ժամանակում, բիւրոկրատիզմ, հայրենասիրութիւն, անշահախնդրութիւն, և ազնուութիւն փայլում են ըստ մեծի մասին աւելի աչքակապութեան համար, քան թէ սուրբ և անարատ նպատակի։ Այդ ամենը ներելի է գուցէ այնպիսի ազգերի համար, որոնք մարդկային քաղաքակրթութեան մէջ իրանց յատուկ դերը կատարելով՝ հասած են արդէն իրանց մեծութեան վերջնակէտին, որով իրանց վաստակած փառքի և անուանի տակ ծածկվելով, վախ չունեն շատ անգամ տեղի տալ, անհատապէս թէ հասարակապէս, իրանց գործերի և փառքի մէջ՝ սուտութեան, կեղծութեան, չարլատանութեան, խաբեբայութեան և բազմախնդրութեան։ Աշխարհիս ո՛ր կողմը չի կարելի տեսնել բազմաթիւ շրջմոլիկ Գաղղիացիներ, որոնցից մինը պարզ կօշկակար լինելով իր հայրենիքում, օտար աշխարհում սկսել է ուսումնականի դեր առաջնել. կամ թէ Ֆրանսիայում մի ո՛ր և է կրկէսի մէջ ըմբիշի գործ վարելով, գնացել է վայրի ցեղերի մէջ թագաւոր ընտրուել։

Մեզնից մի տասը—քսան տարի առաջ մանաւանդ, ամբողջ Ռուսիան կարելի էր պատած տեսնել այդ արկածախնդիր "դաստիարակ," "վարժապետ," "վարպետ," Ֆրանսիացիներով, որոնք, փոքր ժամանակում մէջ գոյները դուրս տալով, փայտերով և երկաթեայ ձողաններով էին վանվում պատուաւոր տներից։ Սակայն ո՛րչափ էլ արատաւոր մարդիկ լինէին այդ բազմաթիւ անհատները, արդեօք կարողանո՞ւմ էին նոքա իրանց արարքներով մրոտել իրանց մեծ հայրենիքի անունը.—ո՛չ. որովհետեւ ամենքը ասում էին. "մենք գիտենք, որ Ֆրանսիան մեծ և արժանաւոր ազգ է, որը ոչինչ կապ չունէ այդ սրիկաների հետ . . . ." Ֆրանսիական՞ն էր արդեօք այդ. ո՛չ. ըստ որում այդ չափ քանակութիւն սրիկաներ և բազմախնդիրներ բնաւ չէին կարող գոյանալ այն տեղ, ուր չկային ապականութեանց սերմեր։ Եւ յիրաւի, մօտից նայելով, կը տեսնենք որ՝ ամեն մեծ, փայլուն, գեղեցիկ, բարոյական և առաքինի գործերի հետ քով առ քով, նոյն Ֆրանսիայում, տիրապետում է և ամեն տեսակ խայտառակութիւն, մինչեւ ծայրը հասցրած։ Մինչդեռ այդ խայտառակութիւնը մի կողմից՝ ծածկվում է ժողովրդի աւանդական բարի և հռչակաւոր անունով, միւս կողմից՝ փարատվում է նորա մէջ դեռ եւս ապրող մեծ մեծ մարդիկներով և նոցա գործերով։

Գալով հիմայ այնպիսի ստնահարված, ջարդված և ջախջախված անտէր անտերունջ ազգերին, ինչպէս Հրէայք են, Ասորիք, Վրացիք կամ Հայերս,— այդ ամենեցունց համար պայմանները բոլորովին փոխվում են, երբ նոցա մէջ նաեւ հազիվ մի մասն է երեւում այն թերութիւնների, որ կարող է տեսնվիլ Ֆրանսիացու, Գերմանացու, Անգլիացու կամ Ռուսի վրայ։ Հայերից եթէ հէնց մինը մի վատ բան գործէ, նորա համար իսկոյն բոլորովին հակառակը կ՚ասեն, քան թէ Ֆրանսիացու կամ մի ուրիշի վրայ. Հայի համար կ՚ասեն. "էհ, մի՞թէ նա Հայ չէ՞ր. մի՞թէ չը գիտե՞նք արդէն, որ բոլոր Հայերը հրէշ և կլկլանք են . . ." Ահա ի՛նչ կ՚ասեն ընդհանուր հայութեան համար, երբ մեզնից մէկի մէջ մի պակասութիւն տեսնեն. ահա ինչու Մարդարեանների կամ իշխան Գօրչալուկ նման երկու հոգի աւելի վնաս տուին Հայոց պատուին օտարների առաջ, քան թէ նոցա հասցրած անուարկութիւնը կարողացան ծածկել մի ամբողջ փառաց դիւցազունների, ինչպէս Լօրիս-Մէլիքով, Լազարեւ, Տէր-Ղուկասով, Շելկովնիկով, Դէնիբէկով, Ալխազով, Տէր-Ասատուրով եւայլն եւայլն։ Պատերազմի մէջ երբ կ՚ասէի իմ Ռուս ընկերներին թէ ինչո՞ւ չին տեսնում այս մարդկանց արժանիքը, համայն հայութիւնը անարգած ժամանակ, նոքա ինձ պատասխանում էին. "է՛հ, դոքանք բացառութիւններ են . . . ." Որի՛ն հասկացնել թէ տաղանդ բացառութիւն չէ, այլ նա միայն ազգի ամեն արժանաւորութեանց համախմբումն է, որ երեւում է մի կամ մի քանի անհատների մէջ. ո՞րի ականջը կը մտնէին այդպիսի քարոզներ և նուրբ տրամաբանութիւն։ Իսկ եթէ դոցանից հէնց մէկը Ֆրանսիայի կամ Գերմանիայի լինէր, իսկոյն կ՚ասէին ամեն կողմից. "օ՛, նա քաջ է և արժանաւոր, ինչպէս համայն իր ազգը։"

Այս ամենից պարզ է, որ եթէ մենք եւս կ՚ուզենք կանգնել մեր այժմեան անկեալ, գրկեալ և արհամարհեալ դրութենից, պէտք է, որ ամեն մեր թերութիւնների վերայ տասնապատիկ աւելի խստութեամբ հսկենք, տասնապատիկ անգամ աւելի աշխատենք նոցա ուղղելու, քան թէ ուրիշ արդէն կազմակերպված ազգեր։ Բայց ի՞նչ միջոց կայ այդ նպատակին հասնելու համար. ի՞նչ հնար կայ օտարներին մեզ յարգել տալու և մեր արժանիքը ճանաչել տալու համար. միա՛յն մի հնար, խօսելով հարկաւ սոսկ հրապարակախօսական տեսակէտով, և այդ հնարը՝ մեր ամեն թերութիւնները անխնայ և անգութ լեզվով մտրակելն է. դա՝ մեր հոգու և զգացման փտած տեղերը ամենասուր դանակով կտրել—մաքրելն է. դա՝ մեր հասարակային ու անհատական ամեն տըգեղ, նենգ և ազգավնաս գործեր և գործողներ դիմակազուրկ անել և հրապարակ հանելն է. դա՝ մեր բարեկամ ու չարակամները միմիանցից որոշելն է. դա՝ սոսկ իրանց անձնական չահերի համար "յանուն ազգի," կոկորդիլոսի արտասուք թափողների գլուխը օձի գլխի պէս ջախջախելն է. դա՝ մեր մէջ տասնեակ տարիներ, ազգի յառաջադիմութեան համար, ամեն զրկանք քաշած, արիւն քրտինք թափած վաստակաւորներին ճանաչել ու յարգելն է. սա՛ է միակ միջոցը և ուղիղ ճանապարհը յառաջադիմելու, ուղղվելու և տակաւ առ տակաւ պատուաւոր դրութեան հասնելու ազգերի չարքում։ Բայց ո՞ւր է . . . իսկ թէ ո՞վ պիտի լինի մեր թերութեանց վրայ հսկողը, մտրակողը և մերկացնողը — անտարակոյս մամուլը, որի վրայ արդէն խօսեցանք, պարզելով այն պայմանները, որով նա կարող է իր վսեմ կոչման բարձրութեան վրայ կանգնիլ։ (Շարունակելի)

ԳՐԻԳՈՐ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ

ԹՂԹԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Ի ՌՈՒՍԱՀԱՅՈՑ

(Մեր յատուկ թղթակցէն)

Տփղիս, 8 սեպտ. 1882.

Երէկ երեկոյեան ժողովը պարապեցաւ այն հարցով, թէ ինչպէս պէտք է պատրաստել ուսուցիչներ մեր տարրական ուսումնարանների համար։ Այդ մասին մի ընթերցուած կարդաց Պ. Գ. Քալանթարեան։ Ուսուցիչ պատրաստելու խնդիր։ Տեսնում էք թէ ո՛րքան մի ծանրակշիռ խնդիր մեր ուսումնարանական կեանքի բարւոքման համար. վարժապետը այն սիւնն է, որի վերայ պէտք է հաստատել ուսումնարանը, եւ հէնց այդ իսկ պատճառաւ մեր ուսումնարանները դեռ կաղում են, պատճառ որ մենք չունինք կանոնաւոր վարժապետական խումբ, արժանաւոր վարժապետներ։ Դեռ եւս մեծ մասը մեր գիւղական ուսումնարաններից չեն արժանացած ունենալու փոքր ի շատէ կարգին ուսուցիչ, եւ մինչեւ օրս իսկ չարունակում են տեղ ունենալ մեր ուսումնարաններում թերուս անձինք, տիրացուներ եւ սոցա նման «թակից փախածներ» որոնք շնորհիւ մեր քնած թեմական-տեսուչների չարունակում են կեղտոտել կրթութեան սուրբ եւ մաքուր ասպարէզը։ Պէտք է ազատ սիրունիկ կրթութիւնը այդպիսիների ձեռքից, պէտք է տալ կրթութեան գործը արժանաւորներին, եթէ ուզում ենք որ մեր ուսումնարանները վերջապէս կարողանան բարոյականութեան եւ յառաջադիմութեան աղբիւրներ լինել։ Հէնց այդ պատճառաւ, խնդրի մեծութիւնը աչքի առաջ ունենալով, դեռ այժմեան չարիքի առաջն առնելու համար, մենք անցեալները մեր մի քանի նկատողութեանց մէջ դէպի Ուսուցչական ժողովի ղեկավարող անձինքը ուշադրութիւն հրաւիրեցինք կանոնաւորելու թեմական տեսուչների պարտականութիւնները եւ որոշելով նոցա իրաւունքները պարտաւորեցնել ուսուցչութեան տեղ տալ արժանաւորներին եւ գործին պիտանի անձանց։ Իսկապէս կանոնաւորելու համար մեր ուսուցչական խումբը՝ երկու կէտ կայ գլխաւորապէս։ Մէկը աչքի առաջ ունենալով ցաւալի ներկան, այսինքն ներկայինը մասամբ հանել իւր ընկած դրութիւններից, եւ ապա ջան ի գործ դնել եւ ապագային համար լաւերը պատրաստել. կամ ուրիշ խօսքերով պիտանի դարձնել հինները եւ պատրաստել նորերը։ Ժողովն իր վիճաբանութիւններով այդ երկու կէտի չուրջ կողմը պտոյտ եկաւ։ Պ. Քալանթարեան ինքը մի կարճ հայեացք ցցելով մեր մօտիկ անցեալի ուսումնարանական կեանքի վերայ եւ ցոյց տալով նորա եւ ներկային մէջ եղած անհամեմատելի զանազանութիւնը, եւ ակնարկելով թէ ո՛րքան մեծ դեր ունին կատարելու ուսուցիչները, եւ ո՛րքան մեծ է նոցա կչիռը ուսումնարանական գործի յաջողութեան համար, առաջարկեց հիմնել Վարժապետանոցներ. Լաւ միջոց [illegible]։ Վարժապետանոցի խնդիրը վաղուց է մեր մէջ արծարծվում է. այդ խնդիրը շատ խօսակցութեանց եւ գրութեանց նիւթ է դարձել. նախ քննուել է գրականութեան մէջ։

Հանգուցեալ Միանսարեանց, որ այնքան անմոռանալի է իւր արդիւնաբերով մեր գրականութեա[ն] եւ իւր եռանդոտ գործ[ով] ժամանակին, այդ մա[սին] ... բակշիռ խորհրդածութ[իւն] ... տողութիւններ։ Այդ ... քանի գիտողութիւննե[ր] ... եան այդ մասին այլ ... խօսեցել են զանազան ... պարբերական թերթեր[ում] ... բաւականին փափուկ ... ժամանակ բաւականին ... հարցը միայն նիւթակ[...] նէ։ Որքան որ մեր ... կարեւորութիւն կայ ... ջոցների, այնքան եւ ... թոյլ ենք. մենք այդ ... թեանց մէջ շատ խօս[...] չել ենք թէ ո՛րքան ... չադրութիւնը պէտք ... չենք ուզում խօսել ... մար։ Եւ միթէ պէ[տք] ... խնդրի մանրամասնո[...] Աչքի առաջ ունենալ[ով] ... ջոցների պակասութիւնը, եւ ներկայումս միանգամայն նորա բացակայութիւնը, թէ ինքը դասախօսը, եթէ ուրիշներն առաջարկեցին վարժապետանոցներ հիմնել, սակայն այդ բարի ցանկութիւնները մնացին, եւ հասկանալի է որ պէտք է միայն մի միայն իբրեւ լոկ ցանկութիւններ։ Գիտենք որ մենք հասարակական աղբիւրներ քիչ ունինք, եւ մեր հարուստների եւ առհասարակ բաղդին գրպանները շատ պինդ են փակած այդպիսի դէպքերում։ Երկար վիճաբանութիւններից յետոյ, խնդիրը մի քանի կէտերի վերայ կանգ առաւ։ Առաջարկուեցան մեր վիճակային դպրոցներին տալ մանկավարժական ուղղութիւն։ կամ վերջապէս նոցա վերջին դասարանները ուսուցիչ պատրաստելու դրութեան մէջ դնել, որ եւ ամենահեշտ ճանապարհներից մին է։ Առաջարկուեցաւ որ լինին թեմական տեսուչների համար օգնականներ, այսպէս ասած շրջող—մանկավարժներ, որոնք որ շրջին զանազան ուսումնարաններ, եւ պարապին վարժապետների հետ գործնականապէս, եւ էութեան գլխաւոր կէտերը գործադրելով ցոյց տան ճանապարհները։ Այն կէտը մէջ բերեց գլխաւորապէս Պ. Խիէքճեան։ Նոյն երեկոյեան խօսեց եւ Պ. Ամիրեան, որ գիտելով թեմական-տեսուչների գործերը, կրկին առաջարկեց նոցա օգնականներ նշանակել, եւ թեմական-տեսուչներին ընտրել արժանաւոր անձինքներից։ Առաջարկուեցաւ ունենալ մանկավարժական կողմին վերաբերեալ մատենադարաններ։ Եւ վերջապէս ամենահեշտ եւ ամենակարեւոր մի միջոց եւս, այն է տարուայ մէջ յարմար ժամանակը կազմել թեմական փոքրիկ ուսուցչական ժողովներ, եւ մանաւանդ մանկավարժները այդ վարժապետների հետ մի քանի ժամանակ պարապին թէ գործնականապէս եւ տեսականապէս եւ գործը առաջ տանին։

Ահա թէ ինչ կերպարանք ստացաւ վարժապետներ պատրաստելու խնդիրը, եւ ինչպէս շատ ցանկութիւններ, առաջարկութիւններ եղան, եւ դոցանից շատերը առանց ուշադրութեան մնացին, մի քանիները դեռ երկար խօսակցութեան նիւթ լինելով միայն մի կողմը պէտք է ուշադրութեան առնել, որ մեր եղած միջնակարգ ուսումնարաններում այդ խնդրին աւելի ճշդել, ինչպէս որ այդ արդէն անում են Ներսիսեան դպրանոցում եւ Էջմիածնայ ճեմարանում։ Իսկապէս ասած այդ առաջարկութիւններ եւ ցանկութիւնները այնքան երկարացան, որ Պ. Բէգնազարեան շատ լաւ կերպով նկատեց թէ, այս բոլորը նմանում է այն բանին, որ մի խնջոյքի մէջ մասնակցողները միմեանց ցանկանում են առողջութիւն, յաջողութիւն, բայց ոչ ոք չի հրաւիրում գործադրութեան համար։ Այս խօսքերին յաջորդեց ընդհանուր ծիծաղ, նախագահի կողմից՝ նկատողութիւն, բայց լուռ համաձայնութիւն։ Վերջապէս յիշենք եւ մի կէտ այդ խօսակցութեանց մէջ, որ արաւ Պ. Բաբայեան։ Աչքի առաջ ունենալով մեր նիւթական նեղ դրութիւնը, մեր ուսուցիչների նեղ վիճակը, պէտք է բարձրացնել մեր հոգեւորականութեան դիրքը եւ կապել գիւղերի մէջ քահանայութեան գործը ուսուցչութեան գործի հետ, որ կը լինի մեր ուսումնարանական կեանքի յառաջդիմութեան ամենամեծ քայլերից մինը։ Յիրաւի եթէ այս մինը յաջողի, մենք մեծ գործ արած կը լինինք այս երկիւղալի ժամանակը, եւ մեծ ապահովութիւն տուած գործին, լաւ ուղղութիւն տալով քահանայութեան եւ ուսուցչութեան պարտականութեանց։ Մենք, կրկնում ենք, նիւթական միջոցներ չունինք եւ զգալով դորա մեծ արժէքը, պէտք է ամեն բան դորա կողմը թեքենք. իրաւամբ Պ. Տէր-Յովհաննիսեան այդ երեկոյին բոլորից վերջը աղաղակեց. «Պարոննե՛ր, փող, փող, փող եւ փող»։ «Միջոցներ տուէք, ով ցոյց տուեցէք եւ շատ գործ կարող կը լինենք անել. մի միայն ցանկութիւններ յայտնել եւ առաջարկութիւններ անելը մի մեծ գործ չէ, այլ եւ ժամավաճառութիւն. գրական հողի վերայ պէտք է լինել, առանց հետեւանքի կարելիութեան մասին մտածե[լ], խօսքերով զբաղեցնել բաղդին յիշութիւնն է» կ՚աւելացնենք մենք։

Ցաւով քան այս նամակը փակենք, [...]յլ ենք տալիս մեզ անցնելու նոյն [ու]սուցչական ժողովին վերաբերեալ թոյլ [ու]րիշ քանի մի արտաքին կէտերին։

Տփղիսի Հայ հասարակութիւնը իր [ե]րախտականութիւնը կատարում է դէպի [ի]ր ազգային գործի բարւոքման մէջ [մե]ծ դեր ունեցող վարժապետական [խ]ումբը։ Մենք ասել ենք որ այս Ուսուցչական ժողովը պէտք է ունենա[ր] [...] մեծ բարոյական նշանակութիւն, [ե]ւ այդ բարոյական եւ նիւթքին նորա [ա]զդեցութիւնը կարելի է սաստկացնել [ք]անի մի արտաքին ցոյցերով եւ միջոցներով։ Ուսուցչական ժողովների մասնակցողներին Թանգարան տանելը, Մատրոն հրաւիրելը, կլուբ հրաւիրելը առանց հետեւանքի չէին մնալ բոլորի համար, եւ գործի յաջողութեան ծառայելով, անկեղծ ոգեւորութեան աղբիւր կը լինին, ոգեւորութիւն, որ մեր սառած սրտերին շատ անծանօթ է եւ հակապատկեր՝ դրութեամբ համեմատելով Պոլսոյ Հայ երիտասարդութեան ցուցամոլ չափազանցութեան, միանգամայն կրկին չափազանցութեան հասած իր սառնութեան կողմից։

(Մնացեալն յաջորդ թերթում) ՇԱՄՇԱԴՐԱՄ

ԱԶԴ

Տօքթ. Տ. Պապաեան պատիւ ունի ծանուցանելու թէ իւր բնակութիւնը հաստատած է Մաքրիգիւղի մէջ ուր ամեն օր իւրին զինք հիւանդները պատրաստ է դարմանելու։ Երեքշաբթի եւ հինգշաբթի օրերն ալ ժամը 6—8 Սամաթիա Ճիվանի էֆէնտիի դեղարանը պիտի այցելէ, ուր միայն երեքշաբթի օրերը ձրի պիտի դարմանէ. Նաեւ ուրբաթ օրերն ալ ժամը 6 — 8 Պահճէ գափու Յ. Մէրամեթճեան էֆէնտիի դեղարանը կը գտնուի։

ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆ

ԺՈՂՈՎՐԴԵԱՆ

ԱՌՈՂՋԱԲԱՆԱԿԱՆ

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՔ

Տօքթ. Մանուէլ Իւթիւճեանի

Հրատարակուած են արդէն չորս տետրակներ։

Վեցամեայ շրջանը կը բովանդակէ վեց տետրակ, որոց համար պէտք է վճարել 5 դրուշ միայն։ Գաւառներէն 6 դրուշ։

Այս հրատարակութիւնք շատ օգտակար են ժողովրդեան մէջ ուղիղ գաղափարներ տարածելու առողջապահութեան վրայ։

Հեղինակին հասցէն է Գումգափու, Հիսար-տիպի թիւ 109։

ԽՄԲԱԳԻՐ-ՏՆՕՐԷՆ
Կ. Ս. ԻՒԹԻՒՃԵԱՆ

Ի ՏՊԱՐԱՆԻ ՄԱՍԻՍ ԼՐԱԳՐՈՑ
Կ. Պոլիս Ճէլալ պէյ խան

ՄԱՔՐԻԳԻՒՂ

Գիւղիս Սուրբ Աստուածածնայ եկեղեցւոյն մէջ յառաջիկայ նոյեմ. 26, կիւրակէ առաւօտ Ս. Պատարագ պիտի մատուցանէ, Առաջնորդ Գեր. Առաջնորդ Միքայել սրբազան արքեպիսկոպոսն հոգեւոր խրատ մ'ալ խօսելով, ըստ խնդրանաց ժողովրդեան։

Ի դիմաց Թաղ. խորհրդոյ
Փ. Ատենադպիր — Ատենապետ
[illegible] — [illegible]
24 նոյեմ. 1882

ՄԻԱՑԵԱԼ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆՔ

Միացեալ ընկերութեանց Տնօրէն ժողովն բերկրութեամբ տեղեկանալով թէ Աւստրօ-Հունգարիոյ Սուչավա, Չէրնովից և Կէրլա քաղաքաց և շրջակայից ազգայիններէն ի նպաստ Միացեալ Ընկերութեանց 588 հինգ հարիւր ութսուն և ութը ֆրանք հանգանակուած է ձեռամբ Մեծ. Գաբրիէլ էֆ. Էղաճեանի, որ պաշտօն ունի յանուն Միացեալ Ընկերութեանց նուէր հաւաքել Ռումանիոյ, Պուլղարիոյ, Արեւելեան Ռումէլիի և Աւստրօ-Հունգարիոյ ազգայիններէն, կը փութայ հրապարակաւ իւր յատուկ շնորհակալութիւններն յայտնել ազնիւ նուիրատուաց և յիշեալ քաղաքաց համայն ազգայնոց, և մասնաւորապէս Արժ. Տ. Ղեւոնդ քահանայ Բօբովիչի, ժողովրդապետին Սուչավայի և շրջակայից, Սուչավայի Պատ. Հոգաբարձութեան և նորա փոխ-նախագահ Տ. Միքաս Ֆօն Բրունգուլեանի, ինչպէս նաեւ Չէրնովիցի Հովուական Հայոց Առաջնորդ Հայր Մխիթարի, կէրլայի ժողովրդապետ Արժ. Հայր Ղուկաս Պարոնեանի, Նիկոլաեւնայի Պարոնուհի Ազնուաշուք Տիկին Անտոնիա Գաբրիէլի և համայն Հայ գիւղատարաց, որք լաւ ընդունելութիւն ընելով մեր պատուիրակին անձնուիրաբար աշխատած են հանգանակութիւնն արդիւնաւոր ընելու համար։

Ներփակեալ յղելով Ձեզ սոյն նուիրատուութեանց մի ցուցակն ի հրատարակութիւն, կանխաւ կը մատուցանեմք Ձեզ ... խմբագրապետ, մեր խորին շնորհակալեաց հաւաստիքն,—

Ի դիմաց Միաց. Ընկ. Տն. ժողովոյ
Ատենադպիր — Ատենապետ
Մ. [illegible] — Գ. [illegible]
21 նոյեմ. 1882 Կ. Պոլիս.

Ցուցակ Նուիրատուաց

Ի Սուչաւա, ի Չէրնովից, ի Կէրլա եւ ի շրջակայս (Աւստրօ-Հունգարիա)

Մեծ. Տեարք — Ֆիօրին արծ. քրմթ.

Կարապետ Ֆօն Բրանգուլեան 4, Ազնուուհի Տիկին Վարդենի Կ. Ֆօն Բրանգուլեան 2 35, Ազնուուհի Տիկին Սարիք Ֆօն Բրանգուլեան 1, Խաչիկ Ֆօքչանեան 5, Ազնուուհի Տիկին Պարոնուհի Անտոնիա Գաբրի 10, Վալերիա Կորժէցքա 10, Ղուկաս Պօթուշանեանց 3, Գէորգ Պարոն Գաբրի 1, Աստուածատուր Ֆօն Բրանգուլ 2, Ազնուուհի Տիկին Աւրելիա Անիթոնովիչ 5 50, Խաչիկ Անիթոնովիչ 10, Նշմարք Անտոն եւ Էլիաս Դապաքար 5, Աղէքսանդր Բեդրօվիչ 5, Իգնատիոս Սիմոնովիչ 1, Ազնուուհի Տիկին Յուլիաննա Պարոն Գաբրի 1, Քրիստոֆ (Խաչիկ) Մերզովիչ 5, Գրիգոր Եաղօպովիչ 10, Լեւոնտոսքի 1, Տիկին Բօսաեան 3, Եագօպովիչ 3, Պուղտանովիչ 4, Ասպետ Գայթան Ծատուրովիչ 3, Ասպետ Թէոդորոս Կոյլու Պօթուշանեան 28 50, Զարիկնիչ 3, Ստեփան Ըրքլեան 3, Անտոն Գօհանօվսքի 3, Զարիկնիչ (այլ) 2, Թէոտոր Հօրմիւզաքի 5, Բասաքաչ 5, Վարդերեսեւիչ 5, Վարդերեսեւիչ Ստեփան 5, Եագօպօվիչ 10, Գեր. Տ. Ղուկաս Պարոնեան 5, 37 անձինք 11 20, Բօլաք Իմաք Խունիօր 3, Վօկդ Պողտան 1, Սագօ Բօլաք 1, Տարպուքագ Կէրկէլ 1, Տարպուքագ Նիմանուէլ 0 50, Խէվուլ Միքլուշ 0 50, Գրիգոր Մանուկի հաճի 2, Յովհաննէս Ն. հաճի 5, Աստուածատուր Բէքովիչ 1 50, Խաչիկ Բոբովիչ 2, Գրիգոր Բոբովիչ 2, Թէոդորոս Ֆօն Բրանգուլ 10, Յովհաննէս Անտրուզքաեան 3, Ս. Գէորգ եկեղեցւոյ անտուկէն 10, Սուչաւայի եկեղեցւոյ տեղական անտուկէն ֆրանք 100։

Համագումար, երկու հարիւր քսան եւ եօթն ֆիօրին ու հինգ քառանիշակ եւ հարիւր ֆրանք, որ կընէ ֆրանք հինգ հարիւր ութսուն եւ ութը։

ՔԻՒՆԱՐՏ
ՇՈԳԵՆԱՒԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ
ԱՌԱՋԻՆ ԿԱՐԳԻ ՇՈԳԵՆԱՒՔ

[illegible]

Անուանք	Թոնոլ	Անուանք	Թոնոլ
[illegible]	3,000	[illegible]	2,000
[illegible]	3,000	[illegible]	2,000
[illegible]	3,000	[illegible]	1,200
[illegible]	3,000	[illegible]	1,200
[illegible]	3,000	[illegible]	7,000
[illegible]	3,000	[illegible]	5,000
[illegible]	3,000	[illegible]	5,000
[illegible]	3,000	[illegible]	7,800
[illegible]	3,000	[illegible]	4,000
[illegible]	3,800	[illegible]	4,700
[illegible]	3,000	[illegible]	4,600
[illegible]	2,500	[illegible]	4,600
[illegible]	2,500	[illegible]	3,200
[illegible]	2,500		
[illegible]	[illegible]300		

[illegible] շոգենաւը, Պ. Ճօնէս նաւապետի հրամանատարութեամբ, Լիվերպուլէն եկաւ զանազան վաճառքով, եւ անմիջապէս պիտի մեկնի, Զմիւռնիա հանդիպելով Լիվերպուլ վերադառնալու համար։

Ստորագրեալս պատօնութիւն ունի ճանբորդ եւ վաճառք ընդունիլ Նիւ Եորքի եւ Պոսդընի, ինչպէս նաեւ Միացեալ-Նահանգաց ուրիշ կողմերուն համար օրինաւոր սակագներով։

Դիմել առ

ԹՈՄԱՍ Ք. ՃՕՆ, Գործակատար. թիւ 1 Քիւչիւք Հալիլ փաշա խան Ղալաթիա։

Տնօրէնք ընկերութեան
ՊԸՐՆՍ ԵՒ ՄԱՔԻՎԸՐ
1, Ռըմֆորտ Սթ. Լիվերպուլ։

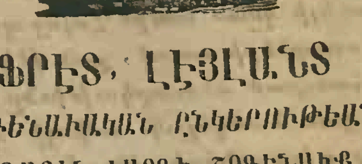

ՖՐԷՏ. ԼԷՅԼԱՆՏ
ՇՈԳԵՆԱՒԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ
ԱՌԱՋԻՆ ԿԱՐԳԻ ՇՈԳԵՆԱՒՔ

Որ կանոնաւորապէս կը բանին Լիվերպուլի և Արեւելեան միջեւ.

Անուանք	Թոնոլ	Անուանք	Թոնոլ
[illegible]	2,500	[illegible]	3,700
[illegible]	2,500	[illegible]	3,700
[illegible]	2,500	[illegible]	3,700
[illegible]	2,500	[illegible]	5,500
[illegible]	3,700	[illegible]	5,500
[illegible]	6,000	[illegible]	5,500
[illegible]	6,000	[illegible]	2,200
[illegible]	800	[illegible]	2,500
[illegible]	2,000	[illegible]	800
[illegible]	700	[illegible]	700
[illegible]	3,700	[illegible]	3,800
[illegible]	3,700	[illegible]	6,800
[illegible]	3,700	[illegible]	6,800

[illegible] շոգենաւն Օտեսայէն պիտի գայ յառաջիկայ շաբաթ օր, սովորական նաւահանգիստներն երթալով, Զմիւռնիոյ ճանբով։

[illegible] շոգենաւն այժմ բեռ կ'առնու ուղղակի Լիվերպուլի համար։

Շաբաթական շոգենաւներու նոր գիծ մը հաստատեցաւ Լիվերպուլի եւ Պոսդընի միջեւ, եւ ստորագրեալս հեղուկէ զատ ուրիշ վաճառք կ'ընդունի օրինաւոր սակագներով։

[illegible]

Աւելի մանրամասնութեանց համար դիմել առ ԷՏՈՒԱՐՏ ԼԱՖՈՆՏԷՆ Գործակալ թիւ 34, 35, 36, Եէնի Միհէմ խան, Ղալաթիա

Նաւատեարք, Պարոնայք Ֆրէտ, Լէյլանտ եւ ընկ. Լիվերպուլ

[illegible]

Կ. Պոլիս, Էտուարտ Լաֆոնդէն.
Ճիպրալդար, Պ. Պ. Քարվըր Եղբարք.
Ալեքսանդրիա, Կ. Լ. Վանման եւ ընկ.
Մալդա, Ա. Քամիլէրի.
Շիրա, Ա. Մ. Մավրօկօրտադօ.
Զմիւռնիա, Պ. Ուիդօլ եւ ընկ.

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՔ

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ
ԱՆԳԼԻԱՑՈՑ ՎԱՃԱՌԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ
Հ. Շէրէր [illegible]

ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԹԻՒՆ
ՄԱՐԿՈՍԻ ԱՂԱԲԷԳԵԱՆ

Ի նպաստ Ազգային Հիւանդանոցի
գին 7 1/2 ղահեկան

Պատուարժան թարգմանիչը Մարկոս էֆէնտի Աղաբէգեան սոյն ընտիր գործը բոլորովին Ազգային Հիւանդանոցի նուիրած ըլլալով, ի նպաստ նոյն հաստատութեան պիտի վաճառուի։

Կը գտնուի Ազգային Հիւանդանոցի գրատանը ի Մեծ Նոր խան թիւ 49 և բոլոր գրավաճառաց քով։

ՀԱՄԱՌՕՏ
ԲՆԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆ
Ի ՊԷՏՍ ԱԶԳԱՅԻՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԱՑ

Տետր Բ.

Միացեալ ընկերութեանց Տնօրէն ժողովոյ Ատենապետ Տ. Գ. Ասլանեան հրատարակած է իւր Համառօտ բնագիտութեան Բ. հատորն, որ կը գտնուի բոլոր գրավաճառաց քով ի գին 5 ղրուշ։

ԳԻՏԵԼԻՔ
ՈՒ
ԳԱՐՏԻՔ ՏՂՈՑ

Յօրինեաց Պ. Մ. ՄԱՄՈՒՐԵԱՆ
Բ. [illegible]

Պ. Մամուրեանի այս գործին առաջին տպագրութիւնն սպառած լինելով, երկրորդ տպագրութիւնն այժմ հրատարակուած է Զարդարեան տպարանէն և կը գտնուի բոլոր գրավաճառաց քով։

Տղայոց համար ընթերցանութեան պատուական գասագիրք մ'է այս, լիովին արժանի այն պատուոյ ընդունելութեան զոր արդէն գտած է ազգային վարժարանաց մէջ։

ՔԵՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ
ԱՇԽԱՐՀԱԲԱՐ ԼԵԶՈՒԻ

Ազգային երեւելի գրագէտ Տ. Թովմաս Թէրզեան Աշխարհաբար լեզուի քերականութիւն մը յօրինած է գործնական ոճով, եւ Միացեալ ընկերութիւնք իրենց դպրոցաց մէջ գործածելու համար իրենց ծախիւք հրատարակած են զայն։ Գործը կը բաղկանայ 186 էջէ, եւ ի մօտոյ այս Քերականութեան լանային ալ պիտի հրատարակուի։ Բոլոր գրավաճառաց քով կը գտնուի ի գին 6 ղրուշ։

ՆԱԽՆԱԿԱՆ ԳԻՏԵԼԻՔ
ԱՌՈՂՋԱՊԱՀՈՒԹԵԱՆ

Սովերոց ցանձնաժողովին առաջարկութեամբ Տքթ. Տ. Ս. Յակոբեանի գրած համառօտ Առողջապահութիւնն, որոյ վրայ լրագրոյս մէջ տեղեկութիւն տրուած է ժամանակին, կը գտնուի բոլոր գրավաճառաց քով ի գին 1 ղրուշ։

ՕՐԱՑՈՅՑ
1883 ՏԱՐԻՈՅ

ՍԵՊՀԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ
Ս. Փրկիչ Ազգային Հիւանդանոցի
գին Մէկ ղահեկան
Տպագրութիւն Արամեան

Կը գտնուի ամէն գրավաճառաց քով, նաեւ Ազգային Հիւանդանոցի գրատանը ի Մեծ Նոր խան թիւ 49։

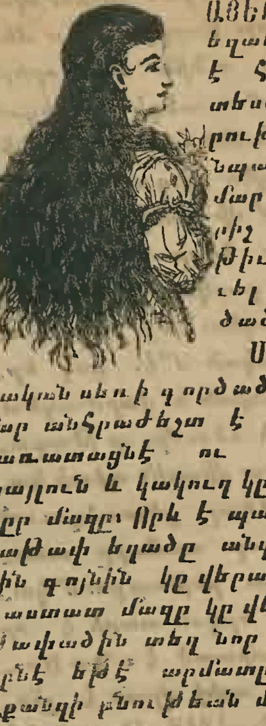

ԱՅԵՐԻ ՎԻԿՈՐԸ եղական դարման է հերաց ամէն տեսակ դժուարութեանց և սոյն նպատակին համար ծախուած ուրիշ բաղադրութիւններէ առաւել գոհ կընէ գործածողները։

Մանաւանդ իգական սեռի գործածութեանը համար անհրաժեշտ է այս, քանզի կառատացնէ ու մետաքսանման փայլուն և կակուղ կընէ գլխու կարծըր մազը։ Որև է պատճառաւ գունաթափ եղածը անվրէպ իր նախկին գոյնին կը վերադարձնէ. անհաստատ մազը կը վերահաստատէ, թափածին տեղ նոր մազ կը բուսցնէ եթէ արմատը փճացած չէ (քանզի բնութեան մէջ ոչինչ կարող է մազ բուսցնել երբ արմատը փտած է), գլխուն ճերմակ թեփը շուտով կանհետացնէ. Միով բանիւ բնական ու փայլուն մազի առատութեամբ գլխոյն զարդարուելովը գոր ծածողը խիստ վայելչագեղ կերպարանք մը կստանայ։ Մայրաքաղաքիս մէջ և այլ տեղեր բազմաթիւ գործածողք այսպէս կը վկայեն. Անուշահոտ ջուր մ'է, շիշը կանանչ թուղթի մէջ ամփոփեալ է. դեղավաճառք և այլ շատեր կը ծախեն. Այերի Վիկորը հարցնել պէտք է. Գինը որ [illegible] է Մէ[illegible] [illegible] Ղալաթիա [illegible]

ՔԻՆԱ ՔԱԼԻՊԷԱԹԱ

[illegible]

ԱԶԴՈՒ ԵՒ ԽԻՍՏ ԱԽՈՐԺԱՀԱՄ
ԿԱԶԴՈՒՐԻՉ ԸՄՊԵԼԻՔ

Տենդէ, արեան նուազումէ, եւ ջիղերու տկարութենէ պատճառեալ ամէն կարգի հիւանդութեանց

ՕԳՏԱԿԱՐ ԴԵՂ

Ախորժակ բացող, երեսին գոյնը, եւ շրթանց կարմրութիւնը կենդանացնող, չարժման թեթեւութիւն եւ մտքի արթնութիւն տուող ԱՆՀԱՄԵՄԱՏ ՈԳԵՒՈՐԻՉ ԲԱՂԱԴՐՈՒԹԻՒՆ։

Մթերանոց, ի Կալաթա Ամերիկեան դեղարան, Մէհմէտ-Ալի փաշա խան։

Պօլսոյ կողմն ալ կամուրջին դէմ Պ. Հ. Քիւչիւքեան եղբարց եւ Պահճէ գաբու Գասաբեան մթերանոցներուն մէջ։

Բարեհամբաւ բժիշկ Տօքթոր Հինքերպեյէննեան որ մինչեւ ցարդ սովորութիւն ունէր միայն իւր տունը ընդունիլ հիւանդները կը ծանուցանէ արգոյ հասարակութեան որ այժմ վերոյիշեալ Ամերիկեան դեղարանն ալ պիտի այցելէ ամէն երեքշաբթի հինգշաբթի եւ շաբաթ օրերը կէս օրէն յետոյ իրեն ներկայացող հիւանդները նայելու։

ՄԱՐԳԱՐ Վ. ՊԷՅԼԻԿՃԵԱՆ

ԿԱՐԵՒՈՐ ԱԶԴ

Դ Ե Ղ Ա Ր Ա Ն
Պ. ԵՒ Հ. ՔԻՒՉԻՒՔԵԱՆ ԵՂԲԱՐՑ

Երկար ժամանակէ ի վեր դեղավաճառութեան և դեղագործութեան զբաղելով հասարակութիւնը գոհացնելու համար մեր ձեռքէն եկած ջանքը խնայած չըլլալնիս յայտնի է մեր պատուարժան յաճախորդաց և բոլոր հասարակութեան։ Այս անգամ, մեր յարգոյ յաճախորդաց դիւրութիւն մ'ըլլալու համար դեղարան մը բանալու փափաքելով, շատ տարիներէ ի վեր ամենուն ծանօթ Պոլսոյ Եէնի-ճամի փողոցի 26 թիւ մթերանոցէն զատ նոյնպէս Կ. Պոլիս կամուրջին դիմացը 77 թիւ «Պ. և Հ. Քիւչիւքեան եղբարք» անուամբ դեղարան և մթերանոց (տէբօզիթօ) մըն ալ բացած ենք, ուր Ֆրանսայի, Անգլիոյ և Գերմանիոյ քիմիական բաղադրութիւններն ու զանազան դեղերը, մեծ խնամով շինուած, և ամենէն ընտիր տեսակները կը գտնուին և աժան գնով կը ծախուին։ Ասոնցմէ զատ, ամէն ատեն գործածուած զանազան տեսակ գինի, աղնիւ ձկան իւղ, քինաք և ուրիշ ըմպելիք միշտ կը գտնուին, ինչպէս նաև ամէն տեսակ գործիքներ։ Եկած դեղագիրք խոհեմ թարմ դեղերով, աժան գնով և մեծ խնամով կը պատրաստուին։ Ասոնցմէ զատ դեղարանին վերնայարկը բժշկաց համար յատուկ տեղ որոշուած ըլլալով, հիւանդութեան մը համար բժշկի հետ խորհրդակցիլ ուզող անձինք, մեր դեղարանը գալով, ամեն կերպով օգնութ կը առնեն։

Դարձեալ հռչակաւոր բժիշկ Մեծ. Տօքթ. Սրապեանն ալ որ իւր ճարտարութեամբը շատ տարիներէ ի վեր ամենուն ծանօթ եղած է, ամեն կիրակի օր ժամը 4 էն մինչև 8 իրեն ներկայացող հիւանդները պիտի բարեհաճի ձրի նայելու. դարձեալ միւս օրերն ալ առաւօտեան ժամը 3էն մինչեւ 8 մեր դեղարանը գտնուիլը յարգոյ հասարակութեան իմաց կուտանք։

Ա Ր Ե Ւ Ե Լ Ե Ա Ն   Ե Ր Կ Ա Թ Ո Ւ Ղ Ի Ք

ԵՐԹԵՒԵԿՈՒԹԻՒՆ ԸՆԴ ՄԷՋ Կ. ՊՈԼՍՈՅ ԵՒ ՔԻՒՉԻՒՔ—ՉԷՔՄԷՃԷԻ

Սկսեալ 1 Հոկտ. (Ն. Տ.) 1882, [illegible]

Կ. ՊՈԼՍԷՆ ՔԻՒՉԻՒՔ—ՉԷՔՄԷՃԷ

ԿԱՅԱՐԱՆՔ	ԹՈՒԱՀԱՄԱՐ ԿԱՌԱԽՄԲՈՑ 4	6	2	8	10	12	14	16	18	20	22	24	26	28	30	32	34	36
	Առաւօտ										Իրիկուն							
	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.
Կ. Պոլիս . . . . Երթ	5 12	6 51	7 15	7 46	8 16	8 48	9 14	10 14	11	11 55	2 18	3 29	4 9	4 38	5 28	5 58	6 26	6 53
Գում-գափու	5 22	7	7 27	7 56	8 26	8 58	9 24	10 21	11 10	12 5	2 28	3 39	4 19	4 48	5 38	6 8	6 36	7 3
Եէնի-գափու	5 26			8	8 30		9 28	10 26	11 14	12 9	2 33	3 44	4 24	4 53	5 43	6 12	6 41	7 8
Սամաթիա	5 32			8 7	8 36		9 34	10 33	11 20	12 15	2 40	3 50	4 31	4 58	5 49	6 17	6 48	7 15
Եէտի-գուլէ	5 37	7 10	7 41	8 11	8 38	9 8	9 37	10 38	11 25	12 18	2 45	3 55	4 34	5 3	5 54	6 20	6 53	7 22
Մաքրիգիւղ	5 50	7 20	8	8 23		9 21		10 52	11 39		2 56	4 8		5 16	6 7		7 6	7 33
Այ-Ստեփանոս	6 2		8 14	8 33		9 31		11 2	11 51			4 19		5 26	6 18		7 18	
Ֆլօրիա	6 12								12 4									
Քիւչիւք-Չէքմէճէ . . . ժամանում	6 14		8 25						12 3								7 30	

ՔԻՒՉԻՒՔ—ՉԷՔՄԷՃԷԷՆ Կ. ՊՈԼԻՍ

ԿԱՅԱՐԱՆՔ	ԹՈՒԱՀԱՄԱՐ ԿԱՌԱԽՄԲՈՑ 3	5	7	9	11	13	15	17	19	21	23	25	27	29	31	33	35	1
	Առաւօտ										Իրիկուն							
	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.
Քիւչիւք-Չէքմէճէ . . . . Երթ		6 35		7 35							1 39							6 38
Այ-Ստեփանոս		6 45		7 46		8 42		9 45	11 25		1 50		4 39		5 32		6 26	6 51
Մաքրիգիւղ	6 3	6 58	7 28	7 58		8 54		9 57	11 37		2 3	3 8	4 51		5 42		6 39	7 5
Եէտի-գուլէ	6 16	7 11	7 41	8 11	8 45	9 7	9 44	10 10	11 50	1 19	2 17	3 21	5 4	5 20	5 55	6 27	6 52	7 26
Սամաթիա	6 21	7 16	7 46	8 15	8 48	9 12	9 47		11 55	1 24		3 26		5 25	5 58			
Եէնի-գափու	6 27	7 23	7 52	8 22	8 54	9 18	9 53		12 1	1 30		3 33		5 32	6 4			
Գում-գափու	6 32	7 28	7 57	8 27	8 59	9 23	9 58	10 20	12 6	1 35	2 27	3 38	5 13	5 37	6 9	6 37	7 2	7 40
Կ. Պոլիս . . . . ժամանում	6 40	7 36	8 5	8 35	9 7	9 31	10 6	10 28	12 14	1 43	2 35	3 46	5 21	5 45	6 17	6 45	7 10	7 50

Դ Ր Ա Մ Ա Կ Ա Ն

ՂԱԼԱԹԻՈՅ ՊՈՐՍԱ

Ղալաթիա 25 նոյեմ.

ԸՆԹԱՑՔ ՓՈԽԱՆԱԿՈՒԹԵԱՆ
(Օսմ. ոսկին 100 ղրուշի հաշուով)

Լոնտրա 3 ամիս, գրչ 109 3/8 առ		Անգլ. լիր
Փարիզ 3 » ֆր. 23,2 1/2 առ		Օսմ. լիր

ԸՆԹԱՑՔ ԱՐԺԷԹՂԹՈՑ

Օսմ. քօնս. զուգուեցաւ	14,24
բացուեցաւ	14.17
կէս օրէն	14.17
Եգիպտ. միաց. բաց. ոսկի	78,10
կէս օր	77.10
	Անգլ. լիր
Սուէքէի ջէնէրալ 6 0/0	5.16
» Օթօման	4, 5
Կ. Պոլսոյ Պանքան	9,
Քրէտի ջէնէրալ 6 0/0 Օսմ. լիր	7,
Փոխ. 1865 (Մուքթոն) 6 0/0 Ֆր.	—
» 1865 » 6 0/0	80,
» 1869 (Բէնար) 6 0/0	70 50
» 1872 (Պօն տիւ թրէզօր)	25,
» 1873 (Բէնար) 6 0/0	65,
Ռումէլիի երկաթուղի	59,
Լոտերիա գ. կա.	181,
Թրամուայ (գ. կ.) Օսմ. լիր	345,
Թիւնէլ	1040
Հէյմակէ սիգ	55
Բէզօր	

ԸՆԹԱՑՔ ԴՐԱՄՈՑ
(Օսմ. ոսկին 100 ղրշէն) Ղրշ.

Անգլիական ոսկի	109 38
Ֆրանսական »	87 20
Ռօլ	89 33
Գրիմից	84 15
Գաւազան ՝թուղթ (գարիբ)	914
» արծաթ (նոր)	90 30
Մէճիտիէի տարբերութիւն	107 38
Վեցնոց	124 20
Հինգնոց	208
Մէթալիք	204 10

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՊՈՐՍԱ

Լոնտրա 6 հոկտ.

Անգլ. քօնս.	100 9/16
Օսմ. »	13 1/4
Փոխ. 1865	16
» 1869	14 1/4
» 1871	76 1/4
» 1872	26 1/4
» 1873	13 1/8
» 1877	89
Պանք Օթօման	22 1/2
Ռուս. փոխ. 73ի	85
Եգիպտ. միացեալ	71 5/8
» արտօնաւոր	93 5/8
Տայրա Սանիէ	72 1/4
Փոխ. Ռօշիլտ	93 1/4
Փոխանակագիր Փարիզի վրայ	

Փարիզ 6 հոկտ.

Գաղղ. քօնս. 5 0/0	116.30
» » 3 0/0	81,70
Օսմ. քօնս.	13,40
Փոխ. 1865	Ֆր. 80
» 1869	71,
» 1873	66,
Օսմ. Երկաթուղի	61,75
Պանք Օթօման գ. կ.	824.37 1/2
Քրէտի Լիօնէ գ. կ.	650,
Ռուս. փոխ. 5 0/0 (1877)	90
» » Արեւելեան	—
Իտալ. քօնս.	89,50
Եգիպտ. միացեալ	368 25
Փոխանակագիր Լոնտ. վրայ	25,30

Վիէննա 6 հոկտ.

Փոխ. Լոնտրայի վրայ	1 9 40
Ռումէլիի երկաթուղի	28.

ԿԷՍ ՕՐ 6.18